

Polŋ nyεgãaŋ sεbε maŋ hã Ɔrɔmutaamba-i Nelmuoyamma

Ɔrɔmutaamba nuɔ Diilonŋ-nelma-i nuɔmba naŋ wulaa aa hũu-ma. Polŋ nuɔ ba maama-i dumaanŋo-na, uŋ juɔ'a u kã, u nyεgẽŋ sεbε daayo-i duɔ tũnu-bei wuɔ u ka kã ba terienŋu-na ka jaal-ba.

Pol firiinu *Neldɔdɔlma-i baa-ba sεbε daayo-na. U nelma-i hiere ma kãa ka jũŋ nelma diei nuɔ; wuɔ *Yuifuyiεŋ nuɔ o, Yuifuyiεŋ nuɔ sɪ o, da ŋ haa ŋ nanŋa-i Yesu-i-na yonŋ, Diilonŋo tuɔ kãŋ-ni nelviinŋ nuɔ aa u *Yalle ta di kãyã-niε ŋ wuɔsaanŋu-na (sap. 1–8).

U piiye Yuifubaa-ba maŋ ciinaana Yesu-i ba kũŋgu-i: Wuɔ baŋ ciinaana Yesu-i, Diilonŋo firiinu u huɔŋga-i baa *niεraamba maŋ hũyãa u maama-i a kor-ba. U ciε kufanŋu-i a pigãaŋ wuɔ nuɔmba-i hiere ba maama dɔlnu-yuɔ, u sa ce ciεluɔ. A ce dumaanŋo-na u saa bi nanna Yuifubaa-ba-i. Yiinŋu dii baa yiinŋu ba ka hũu Yesu maama-i aa Diilonŋo kor-ba (sap. 9–11).

U bi tagaaya pigãaŋ Diilonŋ-dũŋ-baambaŋ saaya ba waa dumaa ba-naa nuɔ, baa baŋ bi saaya ba bel banamba-i dumaa tɛenamman-na (sap. 12–15). U perienŋ u sεbε-i baa jaalupãlle, aa cira ba ta ba cãrã Diilonŋo-i ba hã-yo u wuɔsaanŋu-na, aa duɔ hi ba terienŋu-i ba kãyã-yuɔ u cor baa u hũmelle-i (sap. 15–16).

Jaalunŋu

1 Muɔ Pol, muɔmɛi nyɛgāaŋ sɛbɛ daayo-i. Yesu-Kirsa cāarāŋ muɔ. Diilonɔ ciɛ-mi Yesu *pɔpuɔrbilonɔ muɔ aa bɔ-mi mi deŋ mi ta mi wuɔra mi waŋ u *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i. 2 Nelma famma-i Diilonɔ uŋ pāa ma nuŋgu-i ku bāaŋgu cuɔ. Wuɔ ciɛ u *pɔpuɔrbiemba yaa nyɛgēŋ-ma u sɛbɛ-i-na. 3 Ma vii u Biɛŋo yaa-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i. A saa baa u nelbilosɪnni-i, u waa jāmatigi *Davidi hāayēlŋo. 4 Nɔga uŋ kuu aa sire, *Diilonɔ-Yalle pigāaŋ wuɔ Diilonɔ-Biɛŋo kelkel. 5 Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i Diilonɔ uŋ ciɛ baa-mi a ce-mi u pɔpuɔrbilonɔ muɔ u yerre fafaaŋgu maama-na, nuɔmba-i nilɛiŋa-na hiere ba da ba haa ba naŋga yuɔ aa ta ba nu u nuŋgu-i. 6 Diilonɔ uŋ bɪɛ namaa namaŋ a hā Yesu-Kirsa-i, na nuŋgu bi dii nuɔŋ daaba-na.

7 Diilonɔ uŋ dɔlaa namaa namaŋ Ɔrɔmu-i-na hiere aa bɪ-na ce-na u baanɔ namaa, mi nyɛgēŋ sɛbɛ daayo-i da mi hā namɛi.

I To-i Diilonɔ-i, baa Itienɔ-i Yesu-Kirsa-i ba kāyā-nei aa fɛ na hɔmmu-i.

Pol taara u ce horre baa Ɔrɔmɔtaamba-i

8 Mi ka jaal Diilonɔ yaa igēna na maama-na, Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. Hama-i nuɔ-i? Ku yuŋgu yaa daaku: Nilɛiŋa-na hiere ba waŋ na Diilonɔ-hūmellen-kūŋgu-i. 9 Yinni maŋ jon na maama sa karaanu-miɛ mi Diilocārālle-na; Diilonɔ yaa mi siɛra. Mi waŋ u Biɛŋo *Neldɔdɔlma-i baa nuɔmba-i, kuu dii ŋaa mi cāa Diilonɔ-i baa huɔŋga diei yon. 10 Mi bi cārā-yuɔ bāaŋgu-i baa isuɔŋgu-i, wuɔ duɔ siɛ, u yaŋ mi da kā na wulaa. 11 Mi gbu mi taara mi da na yufelle a cal Diilonɔ sām̄ma-i baa-na ku yaa fɔŋgūɔ ka da-nei. 12 Mi taara mi cira: Da

mi kā i ka da i-naa, i ka gbāa dii sirēiṅa i-naa nuō i Diilonḡ-hūmelle wuōsaṅgu-na.

¹³ Tobinḡ namaa, mi taara na suō wuō minḡ duōṅ ta mi dii yinni-i wuō mi kā na terienḡu-na ku yuu niele, ṅga ji hi baa nyunḡo, mi saa hi da mi fεε yogo. Mi taara mi maacemma da belle na hōlma-na ṅaa maṅ daa belle dumaa yammu nammu-na. ¹⁴ Mi saaya mi hi nuōmba-i hiere baa Neldōdōlma-i: bamaṅ yufienḡa-i puurii baa bamaṅ yufienḡa-i saa puur, ka cor baa bamaṅ suyaṅ yiēṅgu-i baa bamaṅ sa suyaṅ yiēṅgu-i hiere. ¹⁵ Ku'i ciε mi ta mi taara mi ka waṅ-ma baa namaa namaṅ bi dii tēna ጋጦሙ-i-na.

Fōṅgūō dii Neldōdōlma-na

¹⁶ Senserre sa da-mi baa *Neldōdōlma wamma-i. Ma yaa Diilonḡo fōṅgūō-i. U ce ma yaa-i u kor bamaṅ hūyāa-ma hiere, a doṅ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niεraamba-i hiere. ¹⁷ Neldōdōl daama pigāaṅ Diilonḡ uṅ kāṅ nuōmba-i dumaa nelviimba. Viisinni da Yesu yaa nuō-i yonḡ; da ṅ haa ṅ nanaḡa-i yuō, Diilonḡo tuō kāṅ-ni nelviinḡ nuō ṅaa maṅ nyegāaṅ dumaa u nelma-na wuō: «*Umaṅ duō haa u nanaḡa-i Diilonḡo-na, nelviinḡo; u ka kor.*»*

Nelbiliemba cāl ba cor

¹⁸ Diilonḡo tiyāa dii dāro-i-na aa tuō pigāaṅ nelbiliemba-i wuō u huōṅga duu baa-ba, kεε ba sa kāṅ-yo aa ba sa bi tiraa ce u huōṅga-i. Ba ce ba maacembabalamma-i ba fiεna ninsoṅo-i. ¹⁹ ሽ sie suō wuō kumaṅ gbāa suō Diilonḡ-kūṅgu-na, ku saa fuo-bei. Diilo fuō fεε yaa pigāaṅ-ba baa-ku. ²⁰ U pigāaṅ-ba baa-ku niε niε? Molonḡ yufelle saa haa

* **1:17** Abakuke (Habaquq) 2.4

Diilonɔ-na dede, ŋga diɛ ne uŋ hielaa miwaanɔ-i dumaa dii ku huɔŋgu-na ji hi baa nyunɔgo, i da u sinni-i baa u himma-i u maacemma-na. A ce dumaanɔ-na nelbiliemba siɛ da ɔntaalamma. ²¹ Ba suyaa Diilonɔ-i aa yagar ba sa dii u nunɔgu-i ku diima, ba sa jaal-o ku jaaluŋgu. Ba yunni kuu aa yan-ba, ba ɔnjɔguɔma piɛra-bɛi dii-ba kukulmana. ²² Ba daa niɛ sɪ ba cɛ a ne da ba milɔan. ²³ Ba birii yan Cagaan-Diilonɔ man sa ji kɔan terienɔgu aa sisin nelbiliemba baa bɪmbaamba-i ta ba buol. Huriimba-i dii, baabuulɔamba bi dii. A ne da tɔmmaŋ-bɪŋkɪŋgu sa cɔ. ²⁴ Diilonɔ daa-ma dumɛi u yan-ba ba fɛrɛŋ nuɔ ba kakarkuon-maacemma-na ba ta ba ce kumanɔ dɔlaanuŋ-bɛi. Ba tiyɔa ku yaa nuɔ-i ta ba ce sensenda-wɛima-i ba-naa nuɔ. ²⁵ Ba yaan Diilonɔ ninsonɔ-i aa cu coimanɔ huon-nu. Diilonɔ uŋ hielaa bɪmbɪnni man, ba buol ni yaa-i aa ta ba pɔ niipɔnni ba hɔ-ni aa bir yan uman hielaa-ni. A ne da u yaa saaya gbɛliema hɔnni man jon. Ma ciɛ! ²⁶ Diilonɔ daa-ma dumɛi u yan-ba ba fɛrɛŋ nuɔ ba ta ba ce ba sensenda-wɛima-i. Ba caamba birii yan bɛmba-i aa ta ba galla baa ba nacaamba. ²⁷ Bɛmba-i maaduɔma, ba yaan caamba-i aa ta ba ku ba-naa maa-na. Ba naan bɪŋwosɪnnin; ba galla baa ba nabɛmba. A ce dumaanɔ-na, ban taaran kumanɔ ba da-ku. ²⁸ Ban juɔ'a Diilon-maama saa hi-ba, Diilonɔ naa u yan-ba baa ba ɔnjɔgɔbabalamma-i ba ta ba ce kumanɔ saa saaya cemma. ²⁹ Balaanɔgu-i hiere ku gbuɔra ku-naa bɛi. Ba sa fɪnuŋ suɔ ban bɪŋ kumanɔ ɔnfafamma-i gbula: cɔncaaya'i daayo, hɔbabalanɔga'i daaka, nenemuŋgu'i daaku, nelkolle'i daade, berru'i daadu, huhurma'i daama, balaanɔgu'i daaku. Ba

yaa sikuɔntaamba, ³⁰ yebiɛnataamba. Ba bigāaŋ Diiloŋo-i, bubɔlaamba, bombolmantaamba, fofortaamba, ba hinu kuubabalaanɔu cemma'i ŋaa bige-i, ba sa nu ba biŋcɔiŋ nuŋɔu. ³¹ Ba yunni kuu aa yaŋ-ba, ba sa kã yaduŋga, hɔduraamba, ba sa ce hujarre neliɛŋ-na. ³² A ne da ba suyaa wuɔ Diiloŋo wulaa, bamaŋ ciɛŋ kumaŋ daaku temma-i, ba saa baa kuliŋɔu! Ŋga ba suuye ba yufieŋa-i ta ba ce-ku, aa tiraa ta ba dii sũnuŋɔu ba hã bamaŋ ciɛŋ-kunɔ.

2

Diiloŋ uŋ gɛr dumaa

¹ Nuɔni maŋ daaŋ nelma ŋ cãl banamba-i, da ŋ fiɛ waa niɛ niɛ, ŋ siɛ kor. Da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, kuu dii ŋaa ŋ cãl ŋ fɛɛɛ. Hama-i nuɔ-i? Naa dii kuuduŋɔu yaa hierɛ. ² I suyaa wuɔ bamaŋ ciɛŋ maacembabalaŋ daama temma-i, Diiloŋ uŋ haa kumaŋ bei, u ninsoŋo. ³ Nuɔ da ŋ ta ŋ cãl banamba-i, aa bi ta ŋ ce ba temma-i, ŋ yuu wuɔ ŋ ka kor Diiloŋo wulaa wei? ⁴ Sisɔ Diiloŋ uŋ gbuu fũnuŋ fa aa waa hɔhĩnantieŋo, naŋ daa kufaŋɔu-i ɔnsɔsɔmma wei? Ŋ saa suɔ wuɔ u fafaanɔu saaya ku ce ŋ bir ŋ ciluɔ-i wei? ⁵ Ŋga niŋ'a ŋ sa nu baa ŋ tũnni-i, aa yagar wuɔ ŋ siɛ bir ŋ ciluɔ-i, naŋ fɛɛɛ'i taaraayan yaahuolbabalaŋo-i ŋ hã ŋ fɛɛɛ Diiloŋ uŋ ka pigāaŋ nuɔmba-i u jãyãmma-i yiŋɔu maŋ nuɔ-i. U suɔ u pã. ⁶ U ka pã neliɛŋo neliɛŋo baa u maacemma sullu-i. ⁷ Bamaŋ vaa ba fɛɛɛ baa ɔnfaanɔo-i Diiloŋo duɔ gbɛliɛŋ-ba aa da ba da cicɛlma maŋ sa tiɛŋ dede-i,

ma ka dɔl-ba. ⁸ Nga bamaŋ puu bubuɔsɪnni baa-yo, bamaŋ ciinaana ninsoŋo-i aa faya ba fere baa āmbabalma cemma-i, u ka pigāaŋ-ba u jāyāmma-i. ⁹ Bamaŋ ciɛŋ āmbabalma-i, ba ka da yaahuolo-i baa muliɛma yar-ba. A doŋ *Yuifubaa-ba-na ka cor baa *niɛraamba-i hiere. ¹⁰⁻¹¹ A ne da umaŋ ciɛŋ ānfafamma-i, duɔ fiɛ tuɔ hel hie, Diiloŋo sa ce ciɛluɔ; u ka gbɛliɛŋ kutieŋo-i aa ce-yo bɔi aa fɛ u huɔŋga-i. A doŋ Yuifubaa-ba-na ka cor baa niɛraamba-i hiere.

¹² Bamaŋ saa suɔ *Moisi *ānjɪnamma-i aa ta ba wuɔ ba cāl, Diiloŋo ka caa-ba; ŋga u sa ka ne ānjɪnamma aa caa-ba. A ne da bamaŋ suyaa-ma hiere aa suuye ba yufieŋa-i ta ba wuɔ ba cāl-ma, u ka yuu-ba saa baa ma yaa-i aa caa-ba. ¹³ Baa na ta na ne wuɔ sɪ bamaŋ nuɔŋ ānjɪnamma-i yoŋ ba yaa nelviimba-i Diiloŋo wulaa; ba'i sɪ. Bamaŋ wuɔyaŋ ma hūmelle-i di kūŋgu-na hiere, ba yaa nelviimba-i. ¹⁴ Na saa da, ānjɪnamma si dii baa niɛraamba-i, ŋga ba suɔ-ma ba karnu ba wuɔ ma hūmelle-i. Maŋ fiɛ'a maa si dii baa-ba ba nammuna, maa dii ba hɔmmu-na. ¹⁵ Dumaŋo-na, ba ciluɔ pigāaŋ wuɔ ānjɪnammaŋ taaraŋ nuɔmba ta ba ce kumaŋ, kuu dii ba hɔmmu-na. A naara ku-faŋgu-i, baŋ suɔ ānfafamma-i bɔ-ma āmbabalma-na, ba hɔmmu sa hūu-ma ba ce manəŋ temma, ku bi pigāaŋ wuɔ ānjɪnamma dii ba hɔmmu-na. ¹⁶ Gɛŋgeryiŋgu-na, mafamma-i hiere ma ka suɔ. A saanu baa miŋ waŋ *Neldɔdɔlma maŋ, yiŋgu faŋgu-na, Diiloŋo ka ce Yesu-Kirsa gɛr nuɔmba yuŋ-maama-i. Mamaŋ fuyaa hiere, ma ka hel bomborma-na.

Yuifubaa-ba-i baa añjĩnamma-i

17 Nuõni maŋ wuõ nuõ *Yuifuyieŋ nuõ, wuõ naŋ suõ *Moisi *añjĩnamma-i, ŋ kaal ŋ fere wuõ Diiloŋo-i namaa wuõŋo, 18 ŋ suõ Diiloŋo kusũŋgu-i, aa añjĩnamma cie ŋ ta ŋ suõ ku-man faa cemma. 19 Nuõni maŋ wuõ nuõnei diyaan nuõmba-i hũmelle-na, wuõ nuõnei puuriin nuõmba yufieŋa-i, 20 wuõ nuõnei pigãan baman sa suyaan kuyunŋu, wuõ nuõnei kalaan baman sa suyaan yieŋgu, wuõ añjĩnamma cie naŋ suõ nelma-i hiere baa ninsoŋo-i hiere. 21 Nuõni maŋ hãalãayãŋ banamba-i, bige-i cie ŋ sa hãalã ŋ fere? Nuõni maŋ wuõ cuoyunŋu saa fa, bige-i cie naŋ ta ŋ cuo? 22 Nuõni maŋ wuõ *fuocesinni saa fa, bige-i cie naŋ ta ŋ ce-ni? Nuõni maŋ sa taaraayan ŋ da tinni-i baa ŋ yufelle, bige-i cie ŋ ta ŋ bie bĩmbĩnni-i tinnin-dũnni-na? 23 Nuõni maŋ kaalaan ŋ fere wuõ añjĩnamma dii baa-ni, bige-i cie ŋ ta ŋ cãl ma wuõsaanŋu-i ŋ bĩena Diiloŋo yerre-i. 24 Diiloŋ-nelma gbaraa-ma wuõ: «Namei cie *nieraamba sa kãŋ Diiloŋo-i.»*

25 Da ŋ ta ŋ wuõ añjĩnamma-i, yunŋu dii ŋ *jãmma-na. Nga da ŋ'a ŋ sa wuõ añjĩnamma-i, yunŋu si dii ŋ jãmma-na. 26 Naa umaŋ duõ saa *jã aa tuõ wuõ añjĩnamma-i fafamma, ku ce Diiloŋo ka ciina-yuõ wuõ u saa jã wei? 27 Terieŋgu fanŋu-na, nuõni maŋ jãa aa añjĩnamma sebe waa baa-ni aa ŋ sa wuõ ma hũmelle-i, fuõ maŋ saa jã aa tuõ wuõ-de u ka cira ŋ cãlãa cemma. 28 Da ŋ nu wuõ Yuifuyieŋo-i, yufieŋ-nemma sí; aa *sinjãanŋu-i pãdorre sí. 29 Nga da ŋ nu wuõ Yuifuyieŋo-i, ba

---

* 2:24 Isayi (Ésaïe) 52.5

suɔ-yo u huɔŋ-na. Aa da η bi nu wuɔ sɪnjãaŋgu-i ba da-ku η huɔŋ-na. *Diiloŋ-Yallen-sɪnjãaŋgu yaa kufanɔu-i, ɔnjɪnamman-sɪnjãaŋgu sɪ. Yuifuyien fuɔ temma-i nuɔmba sa gbɛlien-yo, ŋga Diiloŋo'i gbɛlaaŋ-yoŋ.

3

¹ Terienɔu fanɔu-na, yuŋ haku-i dii Yuifusɪnni-na? Yuŋgu dii sɪnjãaŋgu-na wei? ² Yuŋgu dii Yuifusɪnni-na bãmbãale. Diɛlã-kũŋgu yaa daaku: Diiloŋo diyaa u nelma-i *Yuifubaa-ba nammu yaa nuɔ-i. ³ Baŋ fi'e'a ba hiero saa ji yiɛra-mɛi, ku ce Diiloŋo ka bir baa huɔŋ-ãndaanɔu wuɔ ba saa ji yiɛra-mɛi wei? ⁴ U siɛ bir baa huɔŋ-ãndaanɔu. Nelbilien da ba fiɛ waa huhurmantaamba hiere, Diiloŋo siɛ gbãa ce huhurmantienɔo dede, ŋaa man nyegãaŋ dumaa u nelma-na wuɔ:

«Ninsoŋo ka waa baa-ni η nelma-na hiere.

Umaŋ duɔ cãl-ni, u cãlãa-ni gbãŋgbãŋ.»*

⁵ Nelbiliemba gbãa bi cira wuɔ diɛ tiɛ ce ɔmbabalma-i ku saa balan, kɛɛ ku faa. Ku faa yuŋgu man nuɔ-i ku yaa daaku: Diɛ ne miɛ ɔncemma-i baa Diiloŋ-maama-i, i suɔ ku'i nuɔ-i wuɔ Diiloŋo faa. Wuɔ da kuɔ miɛ ɔmbabalma ce i tiɛ da Diiloŋo fafaanɔu-i, ma bilaa niɛ u tuɔ gãŋ baa-ye? ⁶ Diiloŋ duɔ tuɔ gãŋ baa-ye, u ninsoŋo! Kuɔ u saa naa fa, uu naa ce niɛ tuɔ suɔ nuɔmba pãmma baa ba maacemma sullu-i? ⁷ Ŋga da kuɔ miŋ kar coima man, ma kaala Diiloŋo sɪnni-i ninsoŋo aa ta ma ce Diiloŋo-i bɔi, ma da niɛ u

* **3:4** Gbɛlieman-nalãanɔu (Psaume) 51.6

dii-mi baa āmbabalmanciraamba tuɔ gāŋ baa-mi? ⁸ Da kuɔ miɛ āmbabalma yaa ciɛŋ i tiɛ da Diilonɔ fafaanɗu-i, i gbāa cira ku saaya i tiɛ ce āmbabalma-i Diilonɔ tuɔ pigāan u fafaanɗu-i ke? Yebiɛnataamba gbiɛ-ku dumaa wuɔ mei wuɔra mi waŋ ma yaa-i. Kutaamba-i Diilonɔ ka gāŋ baa-ba; aa ba yaa taaraaya-mɛi.

Molo saa vii

⁹ Mi gbāa waŋ wuɔ niɛ? *Yuifubaa miɛ i bɔyaa banamba-na wɛi? I saa buɔ-bei! Mi tagaaya pigāan-na cor miɛ Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i hiere āmbabalma nyugāan-bei hiere ka saa. ¹⁰ Ma nyɛgāan Diilonɗ-nelma-na wuɔ:

«*Nelviɛŋ si dii aa bi cira u yaa daayo.*

¹¹ *Molo sa nu nelma, molo si dii uman taaraayan Diilonɗ-i.*

¹² *Ba naana hūmelle-i hiere, ba ciɛ nelsɔsɔyaamba. Anfafammancero si dii aa bi cira u yaa daayo.†*

¹³ *Ba nuŋ-āndɛnni balaan ŋaa kuudālāŋgu.*

Ba nunni yii baa huhurma yaa yoŋ.

Ba nuŋ-āndɛnni dii ŋaa tɪmma.‡

¹⁴ *Ba haa ba nubabalaanɗu yaa nuɔmba-na ka nan bāanɗu-i.*

Ba nunni yuu baa āndababalanni.§

¹⁵ *Aa ba nammu dii fiɛfiɛ nelkolle-na.*

¹⁶ *Da ba cor kusuwɗ-nu, ba guɔla-kuɔ aa kɔsuwɗ nuɔmba-i aa cor baa ba fɛɛ.*

¹⁷ *Ba sa suɔ ban bɪŋ kuman yaafɛlle-i.**

† **3:12** Gbelieman-neini (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4 ‡ **3:13**

Gbelieman-nalāanɗu (Psaume) 140.4 § **3:14** Gbelieman-nalāanɗu

(Psaume) 10.7 * **3:17** Isayi (Ésaïe) 59.7-8

18 *Ba sa kãalã Diilonɔ-i halle cɛkũɔ.»†*

19 A ne da i suyaa wuɔ *ãnjɪnammanɔ waanɔ mamanɔ hiere, ma vii bamanɔ dii ãnjɪnamma yaa nuɔ-i. Mafamma ciɛ molo baa gbãa duɔ da ãntãalãmma aa nuɔmba-i hiere ba da ba suɔ wuɔ ba cãlãa Diilonɔ-i. 20 Na saa da, molo siɛ gbãa wuɔ ãnjɪnamma-i ma kũngu-na hiere a vii Diilonɔ wulaa. Anjɪnamma ce nelienɔ nuɔ ɲ suɔ wuɔ ãmbabalmanceronɔ nuɔ.

Viisɪnni da niɛ?

21 Nga fiɛfiɛ-i-na, Diilonɔ pigãanɔ-ye uɲ kãɲ-yeɲ nelviinɔ miɛ dumaa aa u sa ne *Moisi *ãnjɪnamma-i, ɲaa manɔ nyɛgãanɔ dumaa ãnjɪnammanɔ-seɓe-i-na baa *Diilonɔpuɔrɔbiemba seɓeɓaa-ba-na. 22 Diilonɔ ne nelbiliembanɔ haa ba nanɲa Yesu-Kirsa-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kãɲ-ba nelviimba. Nuɔni manɔ da ɲ hũu *Kirsa maama-i, u tuɔ kãɲ-ni nelviinɔ nuɔ. Na saa da, nuɔmba-i hiere baa dii kuuduɔngu, 23 ba cãlãa Diilonɔ-i; a ce dumaanɔ-na molo sa gbãa piɛ Diilonɔ-i. 24 Nga Diilonɔ-i baa u fafaanɲu-i u ce-ba nelviimba ba ta ba gbã ba piɛ-yo. U ce mafamma-i gbãngbãɲ u sa hũu biɲkũngu ba wulaa. U ciɛ Yesu-Kirsa yaa hũu-ba ãmbabalma nammu-na ce-ba nelviimba. 25 Diilonɔ ciɛ u yaa-i tãmmanɔ-kũngu a pir ãmbabalma-i bamanɔ haa ba nanɲa yuɔ ba yunni-na. Ambabalma manɔ ciɛ yiinaa-i-na, uu naa suuye u yufienɔ mɛi, u saa yuu ma cɛmelle; ɲga u pigãanɔ baa tãmmanɔ-kũɲ daaku-i wuɔ u wuɔ hũmelle. 26 Tãmmanɔ-kũɲ daaku bi pigãanɔ Diilonɔ viisɪnni-i nyunɲo ku bãanɔ daaku-na. Ku

† 3:18 Gbeliemannalãanɲu (Psaume) 36.2

pigãaŋ wuɔ Diilonɔ-i nelviinɔ dii yiinaa, aa u bi kãŋ bamaŋ haa ba naŋga-i Yesu-i-na nelviimba.

²⁷ Da ma waa dumaanɔ-na, molo gbãa kaal u fere wuɔ fuɔ nelviinɔ wei? Molo sie gbãa kaal u fere. Hama-i nuɔ-i? Diilonɔ sa kãŋ-ye nelviin miɛ wuɔ i wuɔ añjinamma, ŋga in haa i naŋga Yesu-Kirsa-i-na, ku'i cie u tuɔ kãŋ-ye nelviin miɛ. ²⁸ I gbãa waŋ mamaŋ ma yaa daama: Diilonɔ kãŋ nelieŋ nuɔŋo-i nelviin nuɔ wuɔ ŋ haa ŋ naŋga-i Yesu-Kirsa-i-na, u sa kãŋ-ni wuɔ ŋ wuɔyaa añjinamma. ²⁹ Mi saa yagar-ma da kuɔ Diilonɔ cie *Yuifu ba wuonɔ yon. Diilonɔ bi si dii baa banamba-i wei? Uu dii baa-ba. ³⁰ Diilonɔ dii u diei yon, unanɔ si dii yanɔa naŋga. Yuifubaa-ba maŋ haa ba naŋga Yesu-i-na u ka tuɔ kãŋ-ba nelviimba, aa *nieraamba maŋ bi haa ba naŋga Yesu-i-na u ka bi tuɔ kãŋ bafamba-i nelviimba. ³¹ Die cira wuɔ Diilonɔ ne nelieŋ nuɔ nin haa ŋ naŋga Yesu-i-na dumaa aa suɔ tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ, ku pigãaŋ wuɔ yunɔu si dii añjinamma-na wei? Ku'i sɪ; ŋga ku ce i migãaŋ suɔ añjinamma munyierammu-i Diilonɔ-hümelle-na.

4

Abiramu nahaale maama

¹ Nieŋ i bincinɔ-i *Abiramu künɔu-i. I gbãa waŋ wuɔ nie u maama-na? Uŋ siire u daa bige-i? ² Uŋ cie kumaŋ, kuɔ Diilonɔ naa ne ku yaa-i aa cira nelviinɔ, uu naa gbãa tuɔ kaal u fere. Ŋga u sie gbãa kaal u fere Diilonɔ yaanɔa-na. ³ Diilonɔ nelma waan wuɔ nie u künɔu-na? Ma ciera wuɔ:

«Abiramu haa u nanɗa Diilonɔ-na, Diilonɔ ne u na-haale-i aa cira nelviinɔ.»* ⁴ Neliɛɗ nuɔ da ɗ ta ɗ taara biɗkūngu, ɗ ce maacemma-i a gbāa da ku biɗkūngu-i. Dumaanɔ-na, ɗ saa da-ku gbāngbān; ɗ cufalaa aa da-ku. ⁵ Kuuduɔngu sɪ baa viisinni-i. N sɪe gbāa ce maacemma da viisinni-i; ɗga da ɗ haa ɗ nanɗa-i Diilonɔ-na yon, wuɔ u yaa ciɛɗ nelba-balanɔ-i nelviinɔ, Diilonɔ ne nin haa ɗ nanɗa-i yuɔ dumaa aa tuɔ kāɗ-ni nelviin nuɔ. ⁶ Diilon ɗɗ'a u saa ne umanɗ ciluɔ-i aa suɔ tuɔ kāɗ-yo nelviinɔ, *Davidi hālāa kutienɔ yudɔɗollen-nalāanɗu yaa wuɔ:

⁷ «Diilon ɗɗ' ciɛ jande bamanɗ cālmuɔ nuɔ-i,
ɗɗ' hurii bamanɗ āmbabalma-i,
kutaamba yunni dɔlaa.

⁸ Itien ɗɗ'a u sa kāɗ umanɗ āmbabalma-i,
kutienɔ yunɗu dɔlaa.»†

⁹ Yudɔɗolle fande vii bamanɗ *jāa yon wei? Bamanɗ saa jā, ba nunɗu bi si dii-diɛ wei? I waanɗ ma yaa cor yiɛ: «Diilonɔ nie Abiramunɗ haa u nanɗa-i yuɔ dumaa yaa aa cira nelviinɔ.» ¹⁰ Mafamma ciɛ yaku-i? Abiramu naa jā tɪ sisɔ u saa naa hi jā yogo? U saa naa hi jā yogo. ¹¹ Aa Abiramu suɔ duɔ jā, uu naa haa u nanɗa Diilonɔ-na, a ce dumaanɔ-na Diilonɔ naa tuɔ kāɗ-yo nelviinɔ. Ku huonɗu yaa nuɔ-i Diilonɔ ciɛ u suɔ jā a duɔ pigāan wuɔ fuɔ viisinni dānyuɔ yaa *jāmma-i†. A ce dumaanɔ-na, bamanɗ saa jā hiere aa haa ba nanɗa-i Diilonɔ-na, Abiramu ciɛ ba to. Diilonɔ bi kāɗ bafamba-i nelviimba. ¹² Bamanɗ jāa, u yaa bi ciɛ ba to-i. Mi

* **4:3** Miwaanɔ jɪnamman-seɓe (Genèse) 15.6 † **4:8**

Gbelieman-nalāanɗu (Psaume) 32.1-2 † **4:11** Nienɗ Miwaanɔ jɪnamman-seɓe-i-na (Genèse) 17.9-14

sa gbẽ baman jãa yon de; nga mi gbẽ baman jãa aa tiraa haa ba nan̄ga-i Diilon̄o-na nga fuon̄ nga naa haa-ka yuo dumaa aa suo duo jã.

Diilon̄-nupãlle vii baman haa ba nan̄ga yuo

¹³ Ku saa ce nga Diilon̄o nie *Abiramun̄ wuoyaa *anj̄namma-i dumaa aa pã nun̄gu-i baa-yo de! Nga un̄ haa u nan̄ga-i Diilon̄o-na dumaa, Diilon̄o nie ku yaa-i aa pã nun̄gu-i baa-yo. Diilon̄o kãan̄-yo nelviin̄o aa pã nun̄gu-i baa-yo wuo u ka hã fuo baa u huon̄gu-i h̄ema-i§. ¹⁴ Diilon̄ un̄ pãa nun̄gu man̄, kuo baman̄ taa ba wuo an̄j̄namma-i ba yaa naa saaya ba da-ku yon̄, yun̄gu naa saa waa nahaale-na, aa Diilon̄o nupãlle naa waa andagbãngbãlãan̄gu. ¹⁵ Die i ne, an̄j̄namma jo baa Diilon̄-berru; a ne da an̄j̄namma da ma'a maa si dii kusuon̄-nu, cãlmuo si dii.

¹⁶ Ku'i cie n̄ da Diilon̄o pãa u ciilun̄gu nun̄gu-i baa baman̄ haa ba nan̄ga yuo, ku da ku ce gbãngbãn̄-kun̄gu a vii Abiramu h̄ayẽlmba-i hiere. Ku saa ce nga baman̄ wuoyaan̄ an̄j̄namma-i bafamba da-ba-diei kun̄gu-i; Abiramun̄ yen̄ i to hiere, baman̄ haa ba nan̄ga-i Diilon̄o-na fuo temma-i, ba nun̄gu bi dii-kuo. ¹⁷ Ma nyegãan̄ Diilon̄-nelma-na wuo: «*Mi ka ce-ni siyaabaa boi b̄inc̄oij̄ nuo.*»* Diilon̄o man̄ siiren̄ bikuomba-i, uman̄ hielaan̄ b̄imb̄inni man̄ saa hi hel yogo baa u nun̄-ãndaan̄gu, Abiramu haa u nan̄ga-i Diilon̄o fan̄o yaa nuo-i. Diilon̄o fan̄o wulaa Abiramu yaa i to-i.

§ 4:13 Nieñ Miwaan̄o j̄namman̄-sebe-i-na 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18.

* 4:17 Miwaan̄o j̄namman̄-sebe (Genèse) 17.5

18 Nelma maŋ neliɛ siɛ gbãa hũu-ma, Abiramu hũyãa ma yaa-i. U haa u naŋga-i Diilonjo-na ma yaa nuɔ-i aa tɛna tuɔ cie. U cie dumɛi a ce siyaabaa boi bɪncɔiŋo ŋaa Diilonj uŋ'a naa waŋ-ma dumaa baa-yo wuɔ: «*ŋ huonɔgu ka ciinu.*»† 19 U bienja taa a kã bienj komuɔŋa ndii-i-na; duɔ ne, u da fuɔ kuu tɪ aa u ciɛŋo-i Sara naa cor bilodalle-i aa u naŋga saa kã u huon-nu dede; ŋga Abiramu saa kar Diilonjo-na. 20 Uu naa tɛna baa-ma wuɔ Diilonj uŋ pãa nuŋgu maŋ, u ka ce-ku. U saa naa ce u hɔmmu-i mu hãi. Uŋ haa u naŋga-i Diilonjo-na, ku diyaa sireiŋa yuɔ a ce u gbɛliɛŋ Diilonjo-i. 21 Uu naa fũnuŋ suɔ wuɔ Diilonj uŋ waan mamaŋ, ku fõŋgũɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. 22 Ku'i cie *Diilonjo ne uŋ haa u naŋga-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjo.* 23 «*Diilonjo niɛ uŋ haa u naŋga-i yuɔ dumaa aa cira nelviinjo*»‡: Nelma famma saa nyɛgɛŋ vii fuɔ da-u-diei. 24 Ma bi vii miɛ maŋ haa i naŋga-i Diilonjo-na. U yaa siire Itienjo-i Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na. U ji ne in haa i naŋga-i yuɔ dumaa aa cira nelviin miɛ. 25 U siyaa ba ko Yesu-i i ãmbabalma maama-na aa sire-yuɔ ce-ye nelviin miɛ.

5

I suuriinu i-naa baa Diilonjo-i

1 In haa i naŋga Diilonjo-na a ce nelviin miɛ u wulaa, Itienjo-i Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuɔ baa-yo fiɛfiɛ-i-na. 2 In haa i naŋga Diilonjo-na, fuɔ yaa cie i tiɛ da u hujarre-i. Hujar daade dii baa-ye bãaŋgu-i baa isuɔŋgu-i. Aa in tɛnaana baa-ma wuɔ

† 4:18 Miwaanjo jɪnammanj-seɓe (Genèse) 15.5 ‡ 4:23 Miwaanjo jɪnammanj-seɓe 15.6

i ka ce i bãangu-i baa Diilonjo-i, ku'i gbu ku fẽ i hõmmu-i. ³ Aa ku'i sɪ yon, diε fiε waa yaahuolona, i hõmmu fẽ. I suyaa wuɔ yaahuolo yaa ciεŋ i doluonu-mɛi. ⁴ Aa diε doluonu-mɛi ku ce i nyaar-mɛi. Aa diε nyaar-mɛi ku ce i tiε hɪŋ ma taalunɟu. ⁵ In hɪŋ taalunɟu maŋ, ku siε gbãa tãal-e. Hama-i nuɔ-i? Diilonjo silaa ce baa-ye cor; un hãa-ye u *Yalle maŋ di ciε i tiε suɔ un kuŋ i maama-na dumaa.

⁶ Coima saa fa, kuŋ ŋa naa gbuu bɪŋ dũŋgu yiε huɔŋgu maŋ nuɔ-i, Diilonj un ŋa naa dii huɔŋgu maŋ, kuŋ juɔ hi, *Kirsaa kuu āmbabalmanciraan miε i maama-na. ⁷ A hũu-ma ku nelviin maama-na kuu dii kpelle! Molo gbãa ji da sirɛiŋa a ku nelfɛfiŋ maa-na. ⁸ A ne da miε in ŋa naa gbuu suur āmbabalma-na bāl i nuhɔɛŋ-na, Kirsaa kuu i maama-na. Diilonjo ciε ku yaa-i a pigãan-ye un dɔlaa-ye ka hi kusuɔŋ-nu. ⁹ Fiεfiε-i-na, Yesuŋ ciε u fεɛ tãmmaŋ-kũŋgu a ce-ye nelviin miε Diilonjo yaanɟa-na, u ce niε aa u siε kor-e u berru-na? ¹⁰ Ii naa waa bigãaruŋ baa Diilonjo-i, u siε u Biεŋo ku a dii-ye i-naa nuɔ baa-yo. In suurii i-naa nuɔ tɪ, fiεfiε-i-na u Biεŋon siire, u ce niε aa u siε kor-e? ¹¹ A naara kufanɟu-i, Itienjo-i Yesu-Kirsaa ciε i hõmmu gbuu fẽ baa Diilonjo-i. U yaa diyaa-ye i-naa nuɔ fiεfiε-i-na baa Diilonjo-i.

Adãman guɔlaaya kumaŋ Yesu migãan-ku

¹² Adãma yaa diyaa āmbabalma-i hɛma-na. Kuu dii ŋaa nelduɔŋo'i diyaa āmbabalma-i hɛma-na aa kuliinɟu nyaanu āmbabalma-i jo. A ce dumaanjo-na nuɔmba-i hiere ban ciε āmbabalma-i, kuliinɟu naa cure-bɛi hiere. ¹³ Aa Diilonjo suɔ duɔ

hã *Moisi-i *ãnjinamma-i, ãmbabalma naa suur tĩ hĩema-na, n̄ga ãnjĩnamman̄ n̄a na'a ma saa waa dumaan̄o-na, Diilon̄o saa tuõ kãn ãmbabalma-i. ¹⁴ A ne da a don̄ Adãma bãan̄gu-na, a ji hi Moisi kũn̄gu-i, kuliin̄gu ciε ku bãan̄gu-i, halle baman̄ saa cãl Adãma temma-i a yagar Diilon̄o nun̄gu-i, ku taa ku wuo-ba.

Adãma-i baa *Kon̄kortien̄o man̄ naa saaya u jo, ba maacemma nyaanu ma-naa. Adãma guõlaaya nelbiliemba-i, Kon̄kortien̄o jo ji migãan̄-ba. ¹⁵ Adãma cãlmuõ siε gbãa fi baa Diilon̄-sãmma-i. Nelduõn̄ cãlmuõ maama-na kuliin̄gu wuyaa nuõmba bõi ninson̄o, n̄ga Diilon̄o hujarre temma si dii. Aa un̄ ciε sãmma man̄ nelduõn̄ maama-na, Yesu-Kirsa maama-na, ma maaraa kufan̄gu-i aa ma bi hii nuõmba bõi. ¹⁶ Aa Diilon̄-sãmman̄ juõ baa kuman̄, kuuduõn̄gu sĩ baa nelduõn̄ cãlmuõn̄ juõ baa kuman̄. Ambabalma diein̄ juõ baa gẽn̄geruõ man̄, gẽn̄gerõ fan̄o juõ baa Diilon̄-berru, a ne da in̄ ciε ãmbabalpepetien̄o man̄, Diilon̄o ciε hujarre yiε u saa cãl-e. ¹⁷ Da kuõ cãlmuõtien̄o diei maama-na kuliin̄gu ciε ku bãan̄gu-i ninson̄o, baman̄ siyaa Diilon̄o sãmma-i aa u ce-ba nelviimba u saa hũu bĩnkũn̄gu ba wulaa, Yesu-Kirsa da-u-diei ciε ba da ba ce ba bãan̄gu-i ka hi hie?

¹⁸ Terien̄gu fan̄gu-na, nelduõn̄ ãmbabalman̄ ciε Diilon̄o gãn̄ baa nelbiliemba-i hiere dumaa, nelduõn̄ ãncenviima bi kuraa nelbiliemba-i hiere dumei aa hiel-ba kuliin̄gu-na. ¹⁹ Nelduõn̄o diei un̄ yagaraa Diilon̄o nun̄gu-i dumaa a ce nuõmba bõi ce ãmbabalmanciraamba, nelduõn̄o diei bi siyaa Diilon̄o nun̄gu-i dumei a ce nuõmba bõi ce

nelviimba Diilonɔ wulaa.

²⁰ Kumaŋ ɲaa *aŋjɪnamma-i, Diilonɔ hãa-ye baa-ma i diɛ suɔ wuɔ i ãmbabalma maaraaya cor. Nga i ãmbabalma-i baa ma maaramma-i hiere Diilon-hujarre maaraa-ma aa bir jãrã. ²¹ Diilonɔ ciɛ hujarre yiɛ aa ce-ye nelviin miɛ i diɛ da cicɛlma maŋ sa tɛɛŋ dede-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa barguɔ-i-na. A ce dumaanɔ-na ãmbabalmaŋ ciɛ ma bãaŋgu-i baa nelkolle-i duma, Diilon-hujarre ce di bãaŋgu-i baa koŋkoro-i dumɛi.

6

I karaanu i-naa nuɔ baa ãmbabalma-i

¹ Kufanɔ terienɔgu-na i gbãa cira niɛ? I saaya i cor baa ãmbabalma-i Diilonɔ duɔ ce hujarre yiɛ boi wɛi? ² Ma'i sɪ! Ii dii ɲaa i kuu a karnu i-naa nuɔ baa ãmbabalma-i, i ce niɛ gbãa tiraa cor baa-ma?

³ Na saa suɔ wuɔ miɛ maŋ *baatiseŋ hiere a suur Yesu-Kirsa horre-na, kuu dii ɲaa i kuu baa-yo'i wɛi? ⁴ Inɔ daa *batɛmu-i, kuu dii ɲaa i kuu baa *Kirsa-i aa ba fuure-yiɛ baa-yo i To-i Diilonɔ duɔ sire-yiɛ ɲaa uŋ siire fuɔ-i duma baa u himma-i i diɛ waa bãfɛliɛŋ-nu. ⁵ Na saa da, da kuɔ i kuu kulduɔŋgu baa Kirsa-i, i ka bi sire sireduɔma baa-yo. ⁶⁻⁷ Umanɔ duɔ ku, u kuraa ãmbabalma nammuna. Terienɔgu fanɔgu-na na saaya na suɔ wuɔ ba gbuu i cicuɔŋgu-i baa Kirsa-i a ko i balaŋgu-i a hũu-ye ãmbabalma nammuna. ⁸ Da kuɔ i kuu baa Kirsa-i, i suyaa wuɔ i ka sire waa baa-yo. ⁹ I suyaa kerre wuɔ Kirsaŋ siire hel kuomba hɔlma-na, u siɛ tiraa ku; kuliinɔgu siɛ tiraa gbãa ce biŋkũŋgu yuɔ. ¹⁰ Kirsa kuu i diei a kure ãmbabalma-i gbula. Uŋ siire

fiεfiε-i-na, u cãa Diilonjo. ¹¹ Kuuduõngu yaa baa namaa bi ferε-i: Na gb̃ε na dii-ma na hõmmu-na wuõ na kuu a karnu na-naa nuõ baa ãmbabalma-i aa sire waa Yesu-Kirsa horre-na ta na cãa Diilonjo.

¹² Terienḡu fanḡu-na, ãmbabalma saa saaya ma tiraa ta yaanḡa nei a ce na ta na ce kumaḡ dõlaanunḡ-nei. ¹³ Baa na tiraa na nanna na ferε na hã ãmbabalma-i ma ce-na kõraanḡ namaa ta ma ce kuubabalaanḡu baa-na. Nḡa naḡ kuu aa sire waa cicẽlma fiεfiε-i-na, yaanḡ aa na hã Diilonjo-i baa na ferε u ce-na ãnfafammanciraanḡ namaa, tuõ ce ãnfafamma baa-na. ¹⁴ Naḡ yaanḡ ãnjĩnamma-i aa cu Hujarrentienḡo huonḡ-nu, ãmbabalma siε tiraa gbãa ce biḡkũḡu nei.

¹⁵ Nḡa inḡ yaanḡ ãnjĩnamma-i aa cu Hujarrentienḡo huonḡ-nu, i ka cor tiε ce ãmbabalma-i wuõ ãnjĩnamma sa tiraa ma ye dii i yunḡ-nu wei? Ma'i s̃! ¹⁶ Na saa suõ wuõ da ḡ nanna ḡ ferε hã nelienḡo ḡaa kõriēḡ nuõ, a ta ḡ nu u nunḡu-i, ḡ ciε kutienḡo kõriēḡ nuõ ninsonḡo wei? Ku gbãa waa ḡ naana ḡ ferε hã ãmbabalma, mafamma kã baa-ni kuliinḡ-nu. Ku gbãa bi waa ḡ naana ḡ ferε hã Diilonjo ta ḡ nu u nunḡu-i; kufanḡu kã baa-ni viis̃inninḡ. ¹⁷ Nḡa yaanḡ i tiε jaal Diilonjo-i: Namaa namanḡ ãmbabalma naa ce-na kõraanḡ namaa, na yaanḡ fiεfiε-i-na aa ta na nu Diilonjo nunḡu-i baa huõḡga diei, aa siε banḡ waanḡ mamanḡ baa-na. ¹⁸ Na hilaa ãmbabalma kõrs̃inni-na a suur viis̃inninḡ-kõrs̃inninḡ. Kuu dii ḡaa na hielaa na nanḡa ãmbabalma cemma-na, na suurii kuuviiḡ-nu fiεfiε-i-na. ¹⁹ Na nelnulle gb̃ε baa-na ku'i ciε mi biε nel daama-i da mi tagaaya pigãanḡ-na. Dielũõ-i-na, naḡ ḡa naa nanna na ferε dumaa ḡaa kõraanḡ namaa a hã ãmbabalma-i ta

na ce kakarkuonɔ-i, a ji ce na pu baa Diilonɔ-i, naanan na fεε dumɛi fiεfiε-i-na na hã Diilonɔ-i, na ta na ce kuuviingu a waa nelfafaan namaa.

²⁰ Ambabalman ηa naa ta na yaan-na huɔngu-na, na saa ta na yuure viisinnin-maama. ²¹ Nan taa na ce kuman ku huɔngu-na, na daa bige-i kuɔ? Ma sɪ nyungo-i-na ku da-na senserre kε? Maacemma famma temma kã baa neliɛnɔ kuliin-nu.

²² Nga fiεfiε-i-na, na kuraa āmbabalma nammu-na ta na cãa Diilonɔ. Nan daa kuman kuɔ, ku yaa daaku: Na ciluɔ faa a saanu baa Diilon η taaran-yuɔ dumaa, aa na ka da cicɛlma man sa tɛn dede-i. ²³ Na saa da, āmbabalma pã ma tienɔ-i baa kuliingu, a ne da da η waa Itienɔ-i Yesu-Kirsa horre-na, Diilonɔ hã-ni baa cicɛlma man sa tɛn dede-i gbāngbān.

7

I karaanu i-naa nuɔ baa ānjɪnamma-i

¹ Tobin namaa, mi suyaa miε na suɔ kunj wuɔ dumaa i hɔlma-na. Na suyaa wuɔ neliɛn nuɔ da η waa cicɛlma yaa-i η saaya η ta η wuɔ hūmienɔ-i an saaya a wuɔ dumaa. ² Teriengu fanɔngu-na, casoɪnɔ bɔlɔ duɔ waa cicɛlma, u siε gbãa hel ānsorre-na. Nga bɔlɔ duɔ ku, bɪnkūngu siε gbãa bella-yuɔ ba ānsorre-na. ³ Duɔ yan u bɔlɔ-i cicɛlma aa kã ka son bibiɛnɔ nan-na, u cālã; u ciε *fuocesɪnni. Nga u bɔlɔ duɔ ku, nelma siε gbãa yuu-yo; u gbãa son bibiɛnɔ nan-na aa u siε cāl. ⁴ Tobin namaa, kuuduɔngu yaa baa namaanɔ-i; nan kuu baa *Kirsa-i, kuu dii ηaa na karaanu na-naa nuɔ baa *Moisi *ānjɪnamma-i. Na ciε unan baan namaa. Uman

siire kuomba hólma-na, i ciε fuo baan̄ miεm̄ei diε gbáa tiε ce kumañ dólanaan̄ Diilon̄o-i. ⁵ In̄ waa tiε ce kumañ dólanaan̄-yiε, añjĩnamma taa ma pigāañ kumañ saa fa cemma. Da ma cira kumañ saa fa, i tiε taara i ce ku yaa-i, a ne da ku yaa kāañ baa-ye kuliĩngu-na. ⁶ Nga fiεfiε-i-na, in̄ kuu baa Kirsa-i, kuu dii ñaa i karaanu i-naa nuo baa añjĩnamma-i. Iyon̄o mañ waa i gbeini-na, u karaa aa yan̄-ye i fεrεñ nuo; i gbáa cāa Diilon̄o-i cāafεlεmma. I yan̄ cāacólomma-i, Moisiñ nyεgāañ mamañ, aa i tiε nu *Diilon̄-Yalle yaa wulaa-i.

Anjĩnamma s̄inni-i

⁷ Terien̄gu fan̄gu-na, i gbáa cira niε? Anjĩnamma balaañ āmbabalma temma-i wei? Ma'i s̄i! Anjĩnamma yaa ciε mi suo āmbabalma-i. Kuo añjĩnamma saa naa cira: «*Baa ce nenemun̄gu-i*»*, mīi naa saa suo wuo nenemun̄gu balaañ. ⁸ Ambabalma dεraa añjĩnamma yaa nuo-i a ce muoño-i nenemuntien̄ muo. Anjĩnañ da ma'a maa si dii, āmbabalma kure. ⁹ Dielũo-i-na, añjĩnamman̄ ña na'a ma saa waa, mi taa mi ce mi bāañgu-i; nga añjĩnamman̄ juo jo, āmbabalma yaa ciεñ ma bāañgu-i ¹⁰ aa muomi cεr kure. Anjĩnamma mañ naa saaya ma kāyā-yiε i tiε ce i bāañgu-i, ma birii yan̄ aa k̄osuon̄ muoño-i. ¹¹ Ambabalma dεraa añjĩnamma yaa nuo-i a tāal-mi k̄osuon̄-mi.

¹² Anjĩnamma famma fεrε-i Diilon̄-maama, ma hūmien̄a-i Diilon̄-waana. A vii aa tiraa fa. ¹³ Bin̄kūfafaan̄gu gbáa jo baa m̄ei k̄osuoma-i wei?

* **7:7** Helmañ-sebe (Exode) 20.17; Anjĩnamma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 5.17

Ku siɛ gbãa! Ambabalma yaa juɔ baa-ma. Ma cïɛŋ biŋkũfafaanɗu yaa nuɔ-i a kɔsuɔŋ-mi da ma pigãan ma balaanɗu-i baa ma hɔdorre-i.

Ambabalma taa yaanɗa nelbilonɔ-na

¹⁴ I suyaa wuɔ *ãnjĩnamma hilaa Diilonɗ wu-laa, a ne da muɔŋo-i nelbilogbãŋgbãlãŋ muɔ, aa ãmbabalma tiraa ta yaanɗa miɛ. ¹⁵ Mi sa suɔ miŋ ceŋ kumaŋ: Miŋ taaraŋ kumaŋ mi sa ce kufanɗu, kumaŋ sa dɔlaa-miŋ mi bir mi ce ku yaa-i. ¹⁶ Mi suyaa wuɔ miŋ ceŋ kumaŋ ku saa fa. Terienɗu fanɗu-na mi suyaa wuɔ ãnjĩnamma faa. ¹⁷ A ce dumaanɔ-na ku pigãan wuɔ mɛi maacemma sɪ mafamma-i; ãmbabalma maŋ mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i. ¹⁸ Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanɔ-na, mi suyaa wuɔ ãnfafamma si dii mi kusũŋgu-na. Mi niɛ da ãnfafamma cem-maŋ-nuonɗu dii-miɛ, ŋga ma cemmaŋ-fõŋgũɔ yaa hie? ¹⁹ Miŋ taaraŋ ãnfafamma maŋ, mi sa ce mafamma; miŋ'a mi sa taara ãmbabalma maŋ, mi ce ma yaa-i. ²⁰ Da mi ta mi ce kumaŋ mi sa taara-kuɔ, mɛi maacemma sɪ mafamma-i; ãmbabalma maŋ mi huɔŋga-na, mafamma maacemma'i.

²¹ Fiɛfiɛ-i-na, mi suyaa kumaŋ dii-miɛ: Da mi ta mi taara mi ce ãnfafamma-i, ãmbabalma yaa bir ta yaanɗa. ²² Mi huɔŋga-na, Diilonɗ-ãnjĩnamma dɔlnu-miɛ. ²³ Ŋga mi niɛ da nelma namma'i dii ta ma gãŋ baa mamaŋ dɔlaa-miŋ mi huɔŋga-na. Ma ciɛ ãmbabalma ta yaanɗa miɛ, a ce mi ta mi hel mi ce ma yaa-i. ²⁴ Mɛi sũlŋ daama fuɔ! Ma kã baa muɔmɛi daami da ma ka kɔsuɔŋ-mi, hai ka hũu-mi? ²⁵ Mi jaal Diilonɗo yaa Itienɗo-i Yesu-Kirsa maama-na, u yaa hũyãa-mi.

Mi gbāa cira: Muo fuo, mi siyaa Diilonjo ānjīnamma-i, ma dɔlnu-miɛ, ŋga mi kusūŋ-maama ce mi ta mi cu āmbabalmaŋ-huoŋ-nu.

8

Iyunni dii Diilonj-Yalle nammu-na

¹ Fiefiɛ-i-na fuo! Bamaŋ suurii Yesu-Kirsa horrena, Diilonjo siɛ ka gāŋ baa-ba. ² Bige-i ciɛ mi waŋ-ma dumaanjo-na? *Diilonj-Yalle fōŋgūo maŋ hāaŋ-yeŋ ninsoŋ-cicēlma-i Yesu-Kirsa horrena, u kuraa-ye āmbabalma nammu-na baa kuliŋgu bi nammu-na. ³ *Moisi *ānjīnamma saa waa ma gbāa ce mafamma-i. Nelbiliemba nayusīnni yaa naa ce ku ta ku yar ānjīnamma-i. Kumaŋ yaraa ānjīnamma-i, Diilonjo ciɛ u Biɛŋo ce-ku: U saanjo u jo āmbabalmanciraan miɛ temma, a ji bāl baa āmbabalma-i nelbilien miɛ i hɔlma-na. U ciɛ dumɛi a kure-mɛi. ⁴ Miɛ maŋ yaan i kusūŋ-maama-i aa tiɛ ce Diilonj-Yalle kusūŋgu, Diilonjo ciɛ mafamma-i i diɛ gbāa tiɛ wuo ānjīnamma-i maŋ saaya ma wuo dumaa. ⁵ Bamaŋ cien ba ferɛŋ kusūŋ-maama-i, ba yii baa kumaŋ dɔlaanun-bei. A ne da bamaŋ cien Diilonj-Yalle kusūŋgu-i, ba yii baa kumaŋ dɔlaanun Diilonj-Yalle. ⁶ Da ŋ ta ŋ yii baa naŋ kusūŋ-maama yon, ma kã baa-ni kɔsuɔmana; ŋga da ŋ ta ŋ yii baa kumaŋ dɔlaanun Diilonj-Yalle-i, ku kã baa-ni cicēlma-na baa hɔfellen. ⁷ Bamaŋ hɔmmu-i yuu baa bafamba ferɛŋ kusūŋ-maama yon, kutaamba-i Diilonj-bigāarāamba; ba sa siɛ Diilonjo wulaa aa ba siɛ gbāa siɛ u wulaa. ⁸ Bamaŋ yaan ba kusūŋ-maama ta yaanga bei, ba siɛ gbāa ce bīŋkūŋgu hel Diilonjo yufellen. ⁹ Ŋga

namaaŋo-i, Diilonɗ-Yallen yey na hɔmmu-na, na sa ce na kusũŋ-maama. Diilonɗ-Yallen taaraŋ kumaŋ, na ce ku yaa-i. *Kirsa Yal da diɛ di si umaŋ nuɔ-i, kutieŋo-i Kirsa wuoŋo si. ¹⁰ A ne da da kuɔ Kirsa dii na hɔmmu-na, Diilonɗo ciɛ-na nelviin namaa, a ce dumaanɗo-na u Yalle hãa-na cicɛlma maŋ sa tɛɛŋ dede-i. Ambabalma ka ce na ku banamba temma-i, ¹¹ ŋga umaŋ siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na, u Yallen yey baa-na, u ka bi sire namaanɗo-i baa-de.

¹² Terieŋgu fanɗu-na tobiŋ namaa, cɛmelle dii-yiɛ. Ŋga cɛmelle maŋ dii-yiɛ di yaa daade: I yan i kusũŋ-maama-i aa i tiɛ ce kumaŋ dɔlaanuŋ Diilonɗ-Yalle yaa-i. ¹³ Na saa da, da na ta na ce kumaŋ dɔlaanuŋ-ŋei, na ka kɔsuɔŋ na fɛrɛ. Ŋga da na yan Diilonɗ-Yalle kãyã-ŋei na hiel na gboluŋgu kuubabalaŋgu cemma-na, na ka da cicɛlma maŋ sa tɛɛŋ dede-i.

Diilonɗ-Yalle ce-ye Diilonɗ-bisãlɗ miɛ

¹⁴ Bamaŋ yaanɗ *Diilonɗ-Yalle ta ba yaanɗ-na hiere, Diilonɗ-bisãlmba. ¹⁵ Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanɗo-na, naŋ daa Diilonɗ-Yalle maŋ, di sa ce-na kɔraaŋ namaa, a ce na ta na kãalã; ŋga di ce-na Diilonɗ-bisãlɗ namaa, a ce i tiɛ gbã i bɪ Diilonɗo-i «Babal» ¹⁶ Diilonɗ-Yalle fande fɛrɛ yaa fiɛŋ i hɔmmu-i a pigãaŋ-ye wuɔ Diilonɗ-bisãlɗ miɛ. ¹⁷ Aa in yey Diilonɗ-bisãlɗ miɛ, u ciilunɗu vii miɛmɛi; i ka wuoku baa i-naa baa *Kirsa-i. In mulɛŋ baa-yo, i ka bi ce i bãaŋgu-i baa-yo u yuntesɪnni-na.

¹⁸ Mi suyaa miɛ in ceŋ mulɛma maŋ nyunɗo-i-na, ma siɛ gbãa fi baa in ka ce i bãaŋgu-i dumaa bisɪnuɔ-i-na. ¹⁹ Na saa da, Diilonɗ-bisãlmba sɪnnin

ka suɔ yiingu maŋ nuɔ-i, hiemaŋ-niini-i hiere ni niya yiingu faŋgu himma-i. ²⁰ Hiemaŋ-niini-i hiere ni naa yuŋgu, aa ni nagāŋ-na sɪ, Diiloŋo yaa cie-ni dumaŋo-na. Mafammaŋ fiε ce, kuu dii ŋaa ku cii ŋga ku saa kūnna. ²¹ Yiingu dii baa yiingu, Diiloŋo ka hūu-ni guɔyuɔ nammu-na ni waa ni fεreŋ nuɔ Diiloŋ-bisālŋ temma, ta ni ce ni bāaŋgu-i. ²² I suyaa kerre wuɔ ji hi baa nyuŋgo, hiemaŋ-niini-i hiere ni gbu ni bireŋ aa ta ni cufal ŋaa kusūŋgu bilaa cieŋo. ²³ Aa ni'i sɪ yoŋ, Diiloŋ-bisālŋ miε i bi bireŋ dii cicaara. Diiloŋo hāa-ye u Yalle-i i die suɔ wuɔ uŋ pāa nuŋgu maŋ, u ka ce-ku. I cie Diiloŋo duɔ hā-ye Diiloŋ-bisālmba munyieraammu-i a kor-e muliema-na hiere gbula. ²⁴ I kuraa, ŋga i hɪŋ koŋkoro faŋo taalunŋu yoŋ. Niŋ hɪŋ kumaŋ taalunŋu-i, da ŋ da-ku, ŋ siε gbāa tiraa ta ŋ hɪŋ ku taalunŋu-i. Hai moloŋo'i daa biŋkūŋgu dede aa tiraa cor tuɔ hɪŋ ku taalunŋu-i? ²⁵ ŋga niŋ hɪŋ kumaŋ taalunŋu-i, da ŋ'a ŋ sa da ku yufelle, ŋ da ŋ fiε ŋ huɔŋga-i ta ŋ cie-ku.

²⁶ A naara kufaŋgu-i, kuŋ nuɔl-eŋ dumaŋo-na, Diiloŋ-Yalle bi kāyā-yiε. Na saa da, i sa suɔ kumaŋ saaya cārāmma Diiloŋo wulaa. ŋga Diiloŋ-Yalle fande fεre yaa gbuu di bireŋ di cārā Diiloŋo-i di hā-ye. Diŋ bireŋ baa mamaŋ, ma siε gbāa hel neliεŋ nuŋ-nu. ²⁷ Diiloŋ uŋ suɔ nuɔmba kusūŋ-maama-i dumaŋo-na, u suɔ u Yalleŋ cārāŋ kumaŋ u wulaa. Diiloŋ uŋ taaraŋ kumaŋ, u Yalle cārā ku yaa-i u wulaa di hā u baamba-i. ²⁸ I suyaa wuɔ Diiloŋo maamaŋ dɔlnuŋ bamaŋ, uŋ biε bamaŋ a saanu baa uŋ yieraaya-meɪ dumaa, wεima-i hiere ma fa ba maama. ²⁹ Kumaŋ cie mi waŋ-ma dumaŋo-na, Diiloŋo yufelleŋ hilaa bamaŋ nuɔ-i dii ku domma-

na, u ciε ba yaa da ba ce u Biεηo nabieraamba a ce u Biεηo duo da hamba boi. ³⁰ U yufellen hilaa baman nuo-i dii ku domma-na, u bɛ ba yaa-i pie-ba u caaη-nu. Aa uη bɛ baman, u ciε ba yaa-i nelviimba. Aa uη ciε baman nelviimba-i, u ciε ba yaa da ba ce ba baaηgu-i baa u Biεηo-i.

Diilon-nelnyulmu temma si dii

³¹ I gbāa tiraa naara hama-i? Diilon duo gbān waa baa-ye tɪ, hai gbāa bɛna i maama-i? ³² U saa nyaayā fuo fεεη Biεηo-i; u hāa-ba baa-yo ba ko-yo i maama-na hierε. U ce niε aa u siε hā-ye bimbinni-i hierε a naara u Biεηo-i? ³³ Diilonη yufellen hilaa baman nuo-i, hai molonη'o i gbāa cāl-ba? Diilon fuo fεε wuo ba saa cāl, ³⁴ hai gbāa cira ba cālāa? Yesu-Kirsa yaa kuu i sōlaaηgu-i, aa ku'i sɪ yon; u siire ka waa Diilonη caaηgu-na tuo cārā Diilonη-i u hā-ye. Teriηgu faηgu-na molo siε gbāa cāl-e. ³⁵ I maaman dōlnuη *Kirsa-i dumaa, bige-i gbāa boro-yiε baa-yo? Mulɛma siε gbāa, sūlma siε gbāa, yaahuolo siε gbāa, nyulmu siε gbāa, naaluo siε gbāa, bāani siε gbāa, kuliηgu siε bi gbāa. ³⁶ Naa maη nyεgāan dumaa Diilon-nelma-na wuo:

«Itie, naη maama-na, cuo duo kaal, kuliηgu hūη ku cu-ye dumaa ka naη baaηgu-i.

Ba hōmmu doη baa-ye mu cor:

Ba ce-ye ηaa baη kāη baa tūlmba maη da ba ka ko-ba baη ceη-baη dumaa.»*

Miε ii bi dii dumεi i muntɛnammu-na.

³⁷ Nga mafammaη fiε ma ce, i maaman dōlnuη umaη, u ce ma ta ma tɛ miε maama'i nuo-i. ³⁸ Coima saa fa, mi suyaa miε Diilon

* **8:36** Gbɛliεmaη-nalāaηgu (Psaume) 44.23

uŋ dɔlaa-ye dumaa, bɪŋkũŋgu siɛ gbãa bɔrɔ-yiɛ baa-yo. Kuliŋgu siɛ gbãa, cicɛlma siɛ bi gbãa, *dɔrɔpɔuɔrbiemba siɛ gbãa, *jɪnabaa-ba siɛ bi gbãa, isuɔtaamba siɛ gbãa, nyuŋgo ku wɛima siɛ gbãa, bisɪŋ ku wɛima siɛ bi gbãa, himma siɛ gbãa, ³⁹ dɔr-niini siɛ gbãa, hɛman-niini siɛ bi gbãa. Diilonŋ uŋ pigãan-ye uŋ dɔlaa-ye dumaa Itienŋ-o Yesu-Kirsa jomma-na, ku bɪŋkũŋgu si dii kumanŋ gbãa bɔrɔ-yiɛ baa-yo.

9

Diilonŋ uŋ hielaa u yufelle bamanŋ nuɔ-i

¹ Muɔŋo-i *Kirsa wuonŋ muɔ, a ce dumaanŋo-na miŋ ka wanŋ mamanŋ coima sɪ; ninsonŋo yaa-i. *Diilonŋ-Yalle ce mi ta mi suɔ-ma mi huɔŋga-na wuɔ mi wanŋ ninsonŋo. ² Miŋ taaranŋ mi wanŋ mamanŋ ma yaa daama: Mi huɔŋga si dii huɔŋga, ma gbu ma kukulmi. ³ Kuɔ Diilonŋo naa gãŋ baa muɔmɛi aa hiel mi nuŋgu-i Kirsa horre-na aa cɛr yanŋ mi nellen-tobimba-i, kuu naa dɔlnu-miɛ yanŋ. ⁴ Ba yaa haba-i? Ba yaa *Isirahel-baamba-i. Diilonŋo ciɛ ba yaa-i u bisãlmba, u caraaya ba yaa-i, u bilaa *tobisɪnni-i baa ba yaa-i, u hãa ba yaa u *ãnjɪnamma-i, u pigãanŋ ba yaa ba ta ba buol-o, u pãa nuŋgu-i baa ba yaa-i. ⁵ Bafamba bɪncuɔmba yaa Abiramubaa-ba-i. Aa nelsɪnni-na, Kirsa manŋ bɪmbɪnni-i hiere ni yuŋgu-na, u bɪncuɔmba yaa bafamba-i. Kirsa-i Diilonŋo, u gbɛ baa gbɛliema hɔnni manŋ jonŋ. Ma ciɛ!

⁶ Nga banŋ'a ba saa hũu Kirsa maama-i, ku pigãanŋ wuɔ Diilonŋ-nupãlle ciɛ gbãŋgbãŋ wɛi? Ku'i sɪ! Na saa da, Isirahel-baamba-i hiere, ba hieronŋo sɪ Isirahel-baamba Diilonŋo wulaa; ⁷ aa *Abiramu

bisālm̄ba-i hiere, ba hieroŋo sɪ Abiramu bisālŋ-kirɛiŋa. Hama-i nuɔ-i? Diiloŋo gbɛ Abiramu-i wuɔ: «*Min p̄āa nunŋu maŋ baa-ni wuɔ mi ka hā-ni huonŋu, *Isaki yaa ka hā-ni baa huonŋu fanŋu-i.*»* ⁸ U taara u cira wuɔ Abiramun huon bisālm̄ba maŋ hiere fuɔ homma-i, Diiloŋo sa k̄aŋ-ba Abiramu bisālm̄ba. Nga un p̄āa nunŋu-i aa hā-yo bamaŋ, u k̄aŋ ba yaa-i Abiramu bisālm̄ba-i. ⁹ Diiloŋo p̄āa nunŋu-i baa-yo wuɔ: «*Mi ka bir jo belle maŋ juon fiefɛ ku temma-i, huonŋu fanŋu-na, Sara ka da bɛpolŋo.*»†

¹⁰ Aa u'i sɪ yoŋ. Erebeke bi daa p̄ɛbaa baa i b̄incɔiŋo-i Isaki-i. ¹¹ Bisālŋ daaba saa naa hi hon yogo, ba saa naa ce kuufafaŋgu dede, ba saa naa bi ce kuubabalaŋgu dede. Nga Diiloŋo hiel nuamba-i fuɔ hielma. ¹² Wuɔ gbɛ Erebeke-i wuɔ: «*Bɛpomolŋo ka tuɔ c̄āa hāaŋo-i.*»‡ U ciɛ mafamma-i duɔ pigāaŋ wuɔ u sa ne moloŋo āncemma aa hiel-o, nga u nyaanu fuɔ fɛrɛŋ nun-āndaŋgu. ¹³ Ma bi nyɛgāaŋ dumɛi wuɔ: «**Yakɔbu-i baa Esawu-i, mi yufelle hilaa Yakɔbu yaa nuɔ-i.*»§

Diiloŋo yufelle bi hilaa banamba-na

¹⁴ Teriŋgu fanŋu-na, i gbāa cira niɛ? Diiloŋo maacemma saa fa wei? Ku'i sɪ! ¹⁵ U gbaraa-ma baa *Moisi-i wuɔ: «*Da mi ta mi taara mi ce hujarre umaŋ nuɔ-i, mi ce-yuɔ. Da mi ta mi bi taara mi ce baa umaŋ, mi bi ce baa-yo.*»* ¹⁶ Diiloŋo sa ne ŋ huonŋa, u sa bi ne ŋ āncemma. U ne u hujarre

* **9:7** Miwaanŋo j̄nammaŋ-seɓe (Genɛse) 21.12 † **9:9** Miwaanŋo j̄nammaŋ-seɓe (Genɛse) 18.10 ‡ **9:12** Miwaanŋo j̄nammaŋ-seɓe (Genɛse) 25.23 § **9:13** Malaki (Malachie) 1.2-3 * **9:15** Helmaŋ-seɓe (Exode) 33.19

yon. ¹⁷ Diilonɔ-nelman-sɛbɛ-i-na, Diilonɔ gbɛ Esipi jãmatigi-i wuɔ: «*Mi ciɛ-nijãmatigi nuɔ da mi pigãan-ni mi fɔngũ-i, ku yaa mi yerre ka du terni-na hiere ka saa.*»† ¹⁸ Terienɔ fangu-na, Diilonɔ duɔ tuɔ taara u ce hujarre uman nuɔ-i, u ce. Duɔ bi tuɔ taara u naara kuanɔ ŋnyagarma man nuɔ-i, u bi naara.

¹⁹ Unaa ka gbɛ-mi wuɔ: «Bige-i ciɛ Diilonɔ tiraa tuɔ cãl-e? Hai moloɔ-i gbãa ciɛ Diilonɔ-i u huɔya-maama cemma-na?» ²⁰ Nan hilaa hie, nuɔni man nelbilon nuɔ, aa ta ŋ fanu baa Diilonɔ-i? Birenɔ gbãa gbɛ ka matienɔ-i wuɔ: «Bige-i ciɛ ŋ ma-mi dumandɛ-i?» ²¹ Kuman da ku dɔlnu bitomarãɔ-i u ma ku yaa-i baa u yemaanɔ-i. Da ku dɔlnu-yuɔ u ma sukpekpellun-bituonɔ, da ku bi dɔlnu-yuɔ u ma sudɔdɔllun-bituonɔ baa yemaduonɔ fangu-i.

²² Baman duu Diilonɔ huonɔga-i, baman gbɛ kɔsuɔma-i, Diilonɔ duɔ tiera ba nuonɔ-i duɔ ji pigãan-ba u jãyãmma-i baa u fɔngũ-i yiinɔ nanɔ, nan'a niɛ? ²³ Aa un ciɛ hujarre-i baman nuɔ-i, un tigiin baman dii ku domma-na ba da ba ta ba ce ba bãanɔ-i baa-yo, duɔ ce baa-ba ceɔ daama temma-i, a pigãan wuɔ hujantienɔ, nan'a niɛ? ²⁴ Un biɛ miɛ man *Yuifubaa-ba hɔlma-na baa *niɛraamba bi hɔlma-na hiere, u ciɛ baa miɛmɛi, u saa ce baa Yuifubaa yon. ²⁵ U waan ma yaa-i Ose sɛbɛ-i-na wuɔ:

*«Baman saa waa mi baamba,
mi ka ce-ba mi baamba.
Baman maama-i saa ta ma dɔl-min,
mi ka ta mi ku ba maama-na ŋaa neliɛnɔ baa u dɔrɔnɔ.*

† 9:17 Helman-sɛbɛ (Exode) 9.16

26 *Aa baŋ ŋa naa gbɛ nuɔmba-i terni maŋ nuɔ-i wuɔ
mei baamba si,
kufanɔu terni-na, ba ka ta ba bi-ba Ciceɛlmantienɔ
bisalm̄ba.»†*

27 *Isayi bi waanɔ *Isirahɛl-baamba maama wuɔ:
«Halle da ku fiɛ'a Isirahɛl-baamba ka ciinu niɛ niɛ,
ba da-ba-diei ka kor-bei yonɔ; 28 kɛɛ Itienɔ uŋ waanɔ
mamanɔ nelbiliemba kũŋgu-na, u ka ce-ma hiere aa u
ka tiraa ce-ma pãmpãŋ.»§ 29 Isayi duɔŋo fanɔ naa
bi wuɔya wanɔ-ma wuɔ:
«Kuɔ Dombuɔ saa naa yanɔ huonɔgu hã-ye,
ii naa gbuo hiere ŋaa Sodɔmɔtaambaŋ gbuyaa du-
maa.
Mamanɔ daa Gomɔrtaamba-i maa naa bi da-ye.»*

Viisinni da Diilonɔ-na, ni sa da añjɔnamma-na

30 Inɔ taaranɔ i wanɔ mamanɔ ma yaa daama:
*Niɛraamba maŋ saa ta ba wuɔ *añjɔnamma-i da
ba da viisinni-i, ba daa-ni. Ba daa-ni danɔ hama-i
temma-i? Baŋ haa ba nanɔga-i *Kirsai-na ku'i ciɛ
ba da-ni. 31 A ne da *Isirahɛl-baamba famba maŋ
taa ba wuɔ añjɔnamma-i da ba da-ni, ba saa gbãa
da-ni. 32 Bige-i ciɛ ba saa gbãa da-ni? Ba saa haa
ba nanɔga Kirsai-na taara-niɛ, ba taaraaya-niɛ baa
ba ciluɔ, ku'i ciɛ ba saa gbãa da-ni. Ba kãa ka tisɔŋ
ba fɛɛɛ tãmpɛlle† maŋ malãanɔ nuɔmba-i. 33 Diilonɔ
uŋ waanɔ dimanɔ maama-i u seɓe-i-na wuɔ:
«Mi ka jina tãmpɛlle *Sinyɔ-i-na,
nuɔmba ka ta ba tisɔŋ ba fɛɛɛ die.»

† 9:26 Ose (Osée) 2.1,25 § 9:28 Isayi (Ésaïe) 10.22-23 * 9:29
Isayi (Ésaïe) 1.9. Mamanɔ daa Sodɔmɔtaamba-i baa Gomɔrtaamba-i
ku da Miwaanɔ jɔnammãŋ-seɓe-i-na (Genèse) 19.23-28. † 9:32
Tãmpɛlle maŋ malãanɔ nuɔmba-i: Ba gbɛ Yesu yaa-i. Nienɔ Pier die.
2.4,8.

*Di ka ta di mal nuɔmba-i.
Nga umanɗ duɔ haa u nanɗa diɛ, u yaanɗa siɛ ture.»†*

10

¹ Tobinɗ namaa, mamanɗ yuu mi huɔnɗa-i, mi taara *Yuifubaa-ba kor. Mi gbu mi cārā ku yaa Diilonɗo wulaa mi hā-ba. ² Coima saa fa: Ba hinu pāama baa Diilonɗ-kūnɗu-i, nɗa ba saa suɔ hūmefafalle-i. ³ Neliɛn nuɔ ninɗ saaya n ce kumanɗ Diilonɗo tuɔ kān-ni nelviinɗ nuɔ, ba saa suɔ-ku aa ta ba taara ba ce nelviimba bafamba ferɛnɗ cemma. A ce dumaanɗo-na, Diilonɗ uɗ ciɛ kumanɗ duɔ gbāa ce-ye nelviinɗ miɛ, ba saa siɛ-ku. ⁴ A ne da *Kirsaa yaa juɔ ji baal *Moisi *ānjɪnamma-i. U ciɛ mafamma-i kumanɗ ka ce bamanɗ da ba haa ba nanɗa-i yuɔ Diilonɗo tuɔ kān-ba nelviimba.

⁵ Na saa da, umanɗ taaraayanɗ viisinni-i ānjɪnamma barguɔ-i-na, Moisiɗ waanɗ mamanɗ ku kūnɗu-na, ma yaa daama wuɔ: «*Umanɗ duɔ gbāa wuɔ ānjɪnamma hūmienɗa-i hiere, a ka kor-o.*»* ⁶ Nga umanɗ hūyāa Diilonɗ-maama-i duɔ taara viisinni-i, mamanɗ waanɗ baa-yo ma yaa daama wuɔ: «*Baa cira: <Hai ka nyugūnɗ dərɔ-i-na ka bɪ Kirsaa-i?>*» ⁷ Baa bi tiraa n cira: «*Hai ka suur hɛma-na ka sire Kirsaa-i?>*» ⁸ Ma nyegāanɗ wuɔ: «*Diilonɗ-nelmaa dii n caanɗu-na; maa dii n nunɗu-na, maa dii n huɔnɗa-na.*»† Ma ciɛra wuɔ na hūu Diilonɗ-maama-i. I wuɔra i wanɗ ma yaa-i baa nuɔmba-i. ⁹ Na saa da, da n puur n nunɗu-i a wanɗ-ma nuɔmba yufelle-na wuɔ

---

† **9:33** Niiɗ 10.11; Isayi seɓe-i-na (Ésaïe) 8.14; 28.16; Pier diɛ. 2.6-8. * **10:5** Buolmanɗ-seɓe (Lévitique) 18.5; Gal. 3.12 † **10:8** Anjɪnamma tiyemmanɗ-seɓe (Deutéronome) 30.12-14

Yesu yaa Itienjo-i, aa hũu-ma hĩŋ wuɔ Diilonjo siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, ŋ ka kor. ¹⁰ Da ŋ hũu-ma hĩŋ, Diilonjo tuɔ kãŋ-ni nelviin nuɔ. Da ŋ puur ŋ nungu-i a waŋ-ma, Diilonjo kor-ni. ¹¹ Na saa da, Diilon-*nelma* ciɛra wuɔ: «*Uman duɔ haa u nanŋa yuɔ, kutienjo yaanŋa sie ture.*»[†] ¹² A ce dumaanjo-na Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i kuuduɔŋgu yaa-i; biŋkũŋgu saa bɔrɔ-bɛi. Yunteduɔŋo'i yiɛŋ ba yuŋ-nu hiere tuɔ ce añfamma-i bamaŋ muyaŋ ba natiɛŋa yuɔ. ¹³ Naa man nyegãan dumaa Diilon-*nelma*-na wuɔ: «*Uman duɔ muo u natiɛŋa Itienjo-na, u ka kor-o.*»[§] ¹⁴ Nŋa da ba saa haa ba nanŋa yuɔ, ba ka ce niɛ gbãa muo ba natiɛŋa yuɔ? Aa da ba saa nu u maama-i, ba ka ce niɛ gbãa haa ba nanŋa yuɔ? Aa molon duɔ uu si dii duɔ tuɔ waŋ u nelma-i, ba ka ce niɛ gbãa nu-ma? ¹⁵ Aa molon duɔ saa puɔr ma yerren, ma ka ce niɛ gbãa waŋ? Ma waan Diilon-*nelma*-na wuɔ: «*Bamaŋ juɔŋ baa neldɔdɔlma-i, ba jomma sa suɔ aa fɛ huɔŋga.*»^{*} ¹⁶ Nŋa nuɔmba-i hiere ba saa sie *Neldɔdɔlma-i. *Isayi waan-ma wuɔ: «*Itie, iŋ waŋ nelma man, ŋ daa hai hũyãa-ma?*»[†] ¹⁷ Terienŋu fanŋu-na, Kirsa nelma numma yaa juɔŋ baa ma hũuma-i.

¹⁸ Yaan mi yuu-na: Nuɔmba saa nu nelma famma-i wei? Ba nuɔ-ma! Diilon-*nelma* ciɛra wuɔ: «*Ba nelma gbuyaa hĩɛma-i hiere.*

Nuɔmba nuɔ ba nelma-i nileiŋa-na hiere ka saa.»[†]

¹⁹ Mi ka tiraa yuu ne: *Isirahel-baambaŋ nuɔ-ma, ba saa naa suɔ ma yaanŋa-i wei? Ma yaanŋa suyaa!

[†] **10:11** Isayi (Ésaïe) 28.16   **§** **10:13** Yowel (Joël) 3.5   ***** **10:15**
 Isayi (Ésaïe) 52.7   [†] **10:16** Isayi (Ésaïe) 53.1   [†] **10:18**
 Gbelieman-nalãanŋu (Psaume) 19.5

Moisi yaa waan̄-ma d̄ielũɔ wuɔ: «Diilon̄o ciera:

«*Nan̄'a na sa k̄an̄ baman̄ wuɔ niɛraamba,
mi ka ce na ta na ce yeɩma bei.*

*Mi ka ce na h̄ammu du baa baman̄ sa suyaan̄
b̄iŋk̄an̄gu.»*§»

20 Aa Isayi daa holle cira: «Diilon̄o ciera:

«*Baman̄ saa ta ba taara-miɛ, ba daa-mi.*

*Baman̄ saa ta ba yuu-mi baa weiɩma, mi caraaya ba
yaa-i.»** »

21 Nga kuman̄ ŋaa Isirahel-baamba k̄un̄gu-i, Diilon̄o
ciera:

«*B̄aan̄gu-i baa isuɔŋgu-i mi b̄i mi baamba-i, ŋga ba sa
siɛ-mi.*

*Ba sa nu mi nun̄gu-i aa tiraa pu bubuɔs̄inni baa-
mi.»*†

11

Diilon̄o saa c̄ina Isirahel-baamba-i

1 Terien̄gu fan̄gu-na, yaan̄ mi yuu-na: Diilon̄o
c̄inaana u baamba-i *Isirahel-baamba-i wei? U
saa c̄ina-bei. Mei f̄ɛɛ-i Isirahel nellen̄-wuon̄

muɔ, *Abiramu h̄aȳɛɩŋ muɔ aa *Bensaamiɛ d̄un̄-
wuon̄ muɔ. 2 Diilon̄ u yufellen̄ hilaa baman̄

nuɔ-i dii ku domma-na, u siɛ gb̄aa c̄ina-bei.

*Eliŋ muyaa u natiɛŋa Diilon̄o-na Isirahel-baamba
maama-na kusuɔŋ-nu Diilon̄-nelma-na, ma s̄i na

suɔ ku terien̄gu-i ke? 3 U ciera wuɔ: «*Itie, ba kuɔ
ŋ *p̄ɔpuɔrbiemba-i aa muonu mumbuolmun̄-terni-i.*

Muɔmei t̄iȳaa mi diei ŋ huon̄gu-na, ŋga baa dii ta ba

§ 10:19 Anj̄namma tiyemman̄-sebe (Deutéronome) 32.21

* 10:20 Isayi (Ésaïe) 65.1 † 10:21 Isayi (Ésaïe) 65.2

*niɛraamba kor. A ce dumaanjo-na, Isirahel-baamba ka ta ba ce yelma bei. ¹² Da kuɔ ba cālmuɔ ciɛ ānfafamma nelbiliemba-na, da kuɔ ba ciima kāayā niɛraamba-i, da ba sire, ku ka kāyā nelbiliemba-i ka hi hie?

Niɛraamba kormanɗ-kūngu-i

¹³ Fiefiɛ-i mi nelma vii *niɛraanɗ namei. Namaa namanɗ *Isirahel-baanɗ namaa sɪ, Diilonjo puɔraami namaa hɔlma yaa nuɔ-i. Mi maacemma sa suɔ aa dɔlnu-miɛ. ¹⁴ Mi bi ce kufanɗu-i da mi ce mi nellenɗ-tobimba-i yelɗantaamba a gbāa da mi kor banamba bei. ¹⁵ Na saa da, Diilonɗ uɗ ciɛlaa-ba kɔtuɗngu, ku ciɛ fuɔ baa niɛraamba-i ba suurnu banna. Duɔ ji siɛ ba piɛ-yo, kufanɗu ka waa niɛ niɛ? Ku ka waa ŋaa ba kuu aa sire.

¹⁶ Na saa da, da ŋ pā didiɛlāmma-i hā Diilonjo-i, ŋ dɪmma-i hiere ma ciɛ Diilonɗ-maama. Da ŋ pā tibikāalmba-i hā Diilonjo-i, tibinegemmu-i hiere mu ciɛ Diilonɗ-muumu. ¹⁷ Isirahel-baamba dii ŋaa ciɪɗ-tibiɪngu aa niɛraanɗ namaanjo-i na waa ŋaa hiɛɗ-tibiɪngu. Diilonjo karaa ciɪɗ-tibiɪngu negemmu nammu nanna, aa biɛ hiɛɗ-tibiɪngu negemmu gbo mu fonni-na. Ciɪɗ-tibiɪngu negemmuɗ danɗ tibiyɔmma manɗ, namaa na bi da maaduɔma famma yaa-i, aa ma hel hiere kaasɪduɗ daani yaa nuɔ-i. ¹⁸ Kufanɗu terienɗu-na, baa na nyɛ banɗ karaa negemmu manɗ. Na ce niɛ aa nyɛ-mu? Negenɗa sa tūu kaasɪnni, ŋga kaasɪnni'i tūyāan negenɗa! ¹⁹ Unaa gbāa bi cira: «Diilonjo karaa negemmu fammu-i aa dii muɔmei mu fuonɗu-na.» ²⁰ U waanɗ ninsoɗo, ŋga kumanɗ ciɛ Diilonjo kar-mu, ku yaa daaku: Mu saa haa mu nanɗa yuɔ ku'i ciɛ

u kar-mu halan-mu. Nuɔniŋ haa ŋ nanŋa-i yuɔ ku'i cie u dii-ni mu fuonŋu-na. Yan aa ŋ nanna bombolma-i aa ŋ ta ŋ kaaalá Diilonŋo-i. ²¹ Diilonŋ duɔ kar ciŋ-tibiŋgu negemmu-i nanna, bige-i gbāa cie-yo hieŋ-tibiŋgu muumu karma-na? ²² N saa da, Diilonŋo pigāan u fafaanŋu-i baa u hɔdorre-i pigāan daama temma yaa-i: U huŋga doŋ baa baman naana u hūmelle-i aa fa baa nuɔni maŋ nyaarāa-yuɔ. Da ŋ bi nanna-yuɔ, u bi kar-ni nanna ciŋ-negemmu temma. ²³ Aa Isirahel-baan da ba nanna ba ānyagarma-i, Diilonŋo ka bir dii-ba ba fonni-na. Ku fɔŋgūɔ dii-yuɔ u duɔ ce-ma. ²⁴ Nuɔŋo-i, nan waa hieŋ-tibiŋ-nu, ba kar-ni jo ji gbo-ni ciŋ-tibiŋ-nu; mafan da ma saa yar Diilonŋo-i, ciŋ-tibiŋgu ferēŋ negemmu gbomma ce nie gbāa yar-o?

Isirahel-baamba korman-kuŋgu-i

²⁵ Tobin namaa, mi taara na suɔ Diilonŋo kusunŋu-i, ku yaa na ka suɔ wuɔ na nelnullē gbīe baa-na. *Isirahel-baamba namba nyaayā ba ferε. A ce dumaanŋo-na Diilonŋo yaan-ba tuɔ cie *niεraamba maŋ dii da ba kor hiere, ba kor aa u suɔ kor-ba. ²⁶ Isirahel-baamba ka kor hiere dumēi ŋaa maŋ nyεgāan dumaa wuɔ:

«Kɔŋkortieŋo ka hel *Sinyɔ;

u ka hiel *Yakɔbu hāayɛlmba-i ānyagarma-na.

²⁷ Mi ka hur ba āmbabalma-i halan-ma bei aa bel
*tobisinni baa-ba.»†

²⁸ Isirahel-baambaŋ'a ba saa sie *Neldɔdɔlma-i, diε i ne-ku, ba cie Diilonŋ-bigāarāamba, ŋga ku ku-raa niεraan namaanŋo-i. A ne da diε ne Diilonŋ u yufellen hilaa-bei dumaa, i ne da ba maama

† 11:27 Isayi (Ésaïe) 59.20-21

dɔlnu-yuɔ yogo ba bincuɔmba maa-na. ²⁹ Na saa da, Diilonɔ duɔ hã-ni, u hãa-ni. U yufel da di hel-niɛ, di hilaa-niɛ; u sa bir baa huon-ãndaangu. ³⁰ Yiinaa-i-na, namaa na saa ta na nu Diilonɔ nunɔgu-i, Isirahel-baambaɔ juɔ cɔina u nunɔgu-i huonɔgu maɔ nuɔ-i, u suɔ ce hujarre namaaɔ-na. ³¹ Ba yagaraa Diilonɔ nunɔgu-i fiɛfiɛ-i-na a ce u ce hujarre namaaɔ-na, aa bafamba da ba bi da u hujarre-i. ³² Kumaɔ ciɛ mi waɔ-ma dumaanɔ-na, Diilonɔ yaan Isirahel-baamba-i baa niɛraamba-i hiere ba fɛɛɛɛ nuɔ ba suur ãmbabalma-na bãl ba nuhɔɛɛɛ-na aa suɔ duɔ ce hujarre bei hiere.

³³ Coima saa fa, Diilonɔ fafaangu temma si dii! U nu nelma-i ma numma-i aa tuɔ suɔ weima-i hiere. Molo siɛ gbãa suɔ u huɔya-maama-i ti-ma, molo siɛ bi gbãa konnu u kusunɔgu-i ³⁴ ɔaa maɔ nyegãan dumaa u nelma-na wuɔ:

«Hai gbãa suɔ Itienɔ kusunɔ-maama-i?»

Hai gbãa dii nelma u tun-nu?†

³⁵ *Hai diyaa cemelle yuɔ dede aa u duɔ ji suu-de huon-nu?»§*

³⁶ Bimbinni-i hiere u yaa hielaa-ni, nii dii fuɔ nagãɔ-na aa ni tiyãa fuɔ tiɛma. Yaan i tiɛ gbɛliɛɛɛ u yaa-i honni maɔ jon! Ma ciɛ.

12

Diilonɔ-bilon-wuɔsaangu

¹ Tobin namaa, Diilonɔ un ciɛ hujar daade temma-i yiɛ, jande, mi carã-nei, hãan-yon baa na fɛɛɛ ɔaa ban hãɔ-yon tamman-kunɔgu dumaa. Yaan na ciluɔ tuɔ fa. Taa na ce kumaɔ dɔlaanun-yuɔ. Ba

† **11:34** Isayi (Ésaïe) 40.13   § **11:35** Yɔbu (Job) 41.3

buol Diilonጽ-i dumei ninsonጽ-buolma-i. ² Baa na ta na nyaanu nelbiliemba kuucenጽ-i, yaanጽ Diilonጽ bir-na u birma a hā-na ānjጽጽfēlemma, ku yaa na ka ta na suጽ Diilonጽ huጽጽga-i: Kumaጽ faa, kumaጽ dጽlaanጽ-yuጽ baa kumaጽ vii, na ka ta na suጽ-ku.

³ Diilonጽ ጽጽ firiinu u huጽጽga-i aa ce baa-mi, mi ka dii nelma na tūnni-na hiere: Yaanጽ bombolma-i aa nelienጽ nelienጽ u jina u fere u fuonጽgu-na. Nanጽ haa na nanጽga-i Diilonጽ-na aa u hā-na fጽጽጽጽbaa-ba maጽ, taa na ce na weimambaa-ba-i na saanu baa ba yaa-i. ⁴ Nelbilonጽ ጽጽ yenጽ dumaa baa terni bai u kጽma-na, terienጽgu terienጽgu baa ku maacemma, ⁵ miē inጽ fiē ciinu, i suuriinu i-naa dumei. Ii dii ጽaa i gbuጽnu ce nelduጽጽ *Kirsā horre-na, nelienጽ nelienጽ baa u munyerammu. ⁶ Diilonጽ firiinu u huጽጽga-i a hā-ye i de-i-denጽ fጽጽጽጽbaa. Duጽ hā nuጽni maጽ u pጽpuጽrunጽgu cemmanጽ-fጽጽጽጽ-i, baa haar baa-yo u hጽmelle-na. ⁷ Kāyāmmaጽ-fጽጽጽጽ duጽ waa baa umaጽ, u tuጽ kāyā. U nelma pigāamaጽ-fጽጽጽጽ duጽ waa baa umaጽ, u tuጽ wanጽ-ma u pigāanጽ. ⁸ Sirēinጽ-fጽጽጽጽ duጽ waa baa umaጽ, u tuጽ dii sirēinጽ-i banamba-na. Umaጽ duጽ da u nagānጽ-na, kutienጽ yanጽ u nanጽga ta ka fara baa huጽጽga diei. Umaጽ duጽ da yaanጽga-i, u ce u yaatesinni-i baa pāama. Duጽ hā umaጽ fጽጽጽጽ-i wuጽ u tuጽ kāyā sūntaamba-i, kutienጽ tuጽ ce-ma baa hጽfēlle.

⁹ Na nelnyulmu saaya mu konጽ, huhurma saa saaya ma waa-muጽ. Gbuu na bigāanጽ āmbabalma-i aa na vaa na fere baa ānfafamma yaa-i. ¹⁰ Taa na dጽl na-naa ጽaa ceduጽጽ-bienጽ namaa. Taa na jina na fere banamba huonጽ-nu. ¹¹ Taa na hinu pāama-i, baa na ce yentaanጽ namaa. Vaanጽ na

fɛɛ baa Itienɔ maacemma-i, baa na fɛ baa-ma. ¹² Nan hɪn kumanɔ taalunɔ-i, yaan ku ta ku fɛ na hɔmmu-i. Wein da ma da-na, na doluonumei. Taa na hinu Diilocaralle-i. ¹³ Taa na kayā Diilon-dūn-baamba man naaluɔ un suurii-bei. Taa na ce niraamba nersinni-i fafamma. ¹⁴ Taa na carā Diilonɔ-i na hā bamanɔ cien-nan kpāncōlgū-i. Taa na carā kuufafaanɔ na hā-ba; baa na haa na nubabalaanɔ bei. ¹⁵ Taa na nyɛ baa bamanɔ nyien, aa na ta na kaal baa bamanɔ kaalaan. ¹⁶ Taa na nunu na-naa. Baa na ta na teten na fɛɛ; yaan aa na ta na sie maacemma man sɔlsɔl-maama-i*. Baa na da nie sɪ na suɔ weima-i hiere.

¹⁷ Baa na ta na suu āmbabalma sɔlaanɔ-i baa āmbabalma. Gbāan na ta na ce kumanɔ faa na hā nuɔmba-i hiere. ¹⁸ Gbāan na ta na gbo baa nuɔmba-i hiere; baa na yan ma hella namaa. ¹⁹ Mi jēnaan namaa, baa na ta na suu sɔlaanɔ-i na fɛɛ, yaan Diilonɔ yaa tuɔ suu-ku. Na saa da, ma nyegāan Diilon-nelma-na wuo: Itienɔ ciera wuo: «Yaan sɔlaanɔ-i na hā muɔ. Muɔmei ka pā nelienɔ nelienɔ baa kumanɔ saaya baa-yo.»† ²⁰ Nga kumanɔ namaa kūnɔ-i, ku yaa daaku: «Nyul da mu ta mu ko η bigāarānɔ-i, hā u wuo. Hūnkuɔsɪn da ni belo, hā u nyɔn. Da η ce mafamma-i kuu dii ηaa η gbālāa dāncienɔ'i kūnna u yunɔ-nā.»‡ ²¹ Baa na yan āmbabalma da yunɔ nei, cien ānfafamma-i na hiel āmbabalma-i na hɔlma-na.

* **12:16** Yaan aa na ta na sie maacemma man sɔlsɔl-maama-i: Girekimma-na terien daaku gbāa bi nu nun daama-i: «Yaan aa na ta na sie na pie nawalaamba-i.» † **12:19** Anjɪnamma tiyeman-sebe (Deutéronome) 32.35 ‡ **12:20** Bincuan-nelman-sebe (Proverbs) 25.21-22

13

Taa na siɛ fɔŋgɔtaamba wulaa

¹ Neliɛŋo neliɛŋo u saaya u tuɔ siɛ fɔŋgɔtaamba wulaa. Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanɔ-na, fɔŋgɔtesinni-i hiere ni hel Diilonɔ-na, u yaa j̄iɛna fɔŋgũɔ-i hiere. ² A ce dumaanɔ-na umaŋ duɔ tuɔ gãŋ baa fɔŋgɔtaamba-i, u gãŋ baa Diilonɔ. Bamaŋ ciinaanaŋ fɔŋgɔtaamba nuŋ-ãndaanɔ-i, baŋ taaraŋ kumaŋ ba ka da-ku. ³ Da ŋ ta ŋ ce ku-uviinɔ, korma sa da-ni baa fɔŋgɔtaamba-i. Korma da ãmbabalmanciraamba'i baa-ba. Teriɛŋu faŋgu-na, da ŋ'a ŋ sa taara korma ta ma da-ni baa-ba, yaŋ aa ŋ ta ŋ ce kuuviinɔ, ku yaa bafamba fɛɛ-i ba ka ta ba gbɛliɛŋ-ni. ⁴ Fɔŋgɔtaamba ce Diilonɔ-maacemma'i dumaanɔ-na da ba dii-ye hũmefafalle-na. Nɔga da ŋ bir yaŋ aa ta ŋ ce ku-ubabalaanɔ, ŋ saaya ŋ kãalã-bei. Diilonɔ uŋ hã-ba comelle maŋ, u saa hã-ba baa-de gbãŋgbãŋ, ba ce fuɔ maacemma'i baa-de. Umaŋ duɔ cãl, baŋ haa kumaŋ yuɔ, ku pigãan Diilonɔ-berru. ⁵ Ku'i ciɛ i gbɛ i tiɛ siɛ fɔŋgɔtaamba wulaa. I baa ne muoru yoŋ aa tiɛ siɛ, i ne i hɔmmu, i suyaa wuɔ ku faa.

⁶ Ku'i bi ciɛ ŋ da na saaya na ta na pã na nampobaa-ba-i. Bamaŋ hũyãan nampo-i, Diilonɔ'i bi hãa bafamba-i maacemma famma-i. ⁷ Niŋ saaya ŋ pã kumaŋ, pã-ku ŋ hã kuŋ vii umaŋ. Taa na pã nampobaa-ba-i na hã ba taamba-i, umaŋ duɔ saaya baa kãmma, na kãŋ-yo. Umaŋ duɔ saaya baa bɔbɔima, na ce-yo bɔi.

Anjɛnamma tuole-i

⁸ Da ma hel nelnyulmu-na, baa na yaŋ biŋkũŋ cẽmelle waa unanɔ nuɔ-na. Na saa da, umaŋ duɔ

yaŋ banamba maama ta ma dɔlnu-yuɔ, kuu dii ŋaa kutieŋo tiɛ baa *Moisi *aŋjɪnamma-i ma kɔŋgu-na hiere. ⁹ Kumaŋ ciɛ mi waŋ-ma dumaanjo-na, mamaŋ nyɛgãaŋ aŋjɪnamma-na wuɔ: «*Baa ce *fuocesɪnni, baa ko nɛliɛŋo, baa cuo, baa nenu nɛliɛŋo*»* ka cor baa manamma-i hiere, ma juɔ ji gbura manaa nelma diei maan daama yaa nuɔ-i wuɔ: «*ŋ saaya ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i ŋaa niŋ dɔl ŋ fɛɛ duma.*»†
¹⁰ Da ŋ ta ŋ dɔl ŋ nanolŋo-i, ŋ sa jɔguɔŋ-yo baa kuubabalaanŋu. Terieŋgu faŋgu-na, nelnyulmu da mu waa-niɛ, kuu dii ŋaa ŋ tiɛ baa aŋjɪnamma-i hiere ma kɔŋgu-na.

Ku piɛ ku jo dii

¹¹ Baa na hɔu nel daama-i na nanna. In yɛŋ huɔŋgu maŋ nuɔ-i daaku-i, namaa fɛɛ-i na suɔku. Baa na duɔfɔŋ, siireŋ, ku hii! Koŋkoro piyaa-ye fiɛfiɛ-i-na a yaŋ in ŋa naa hɔu Diilon-maama-i fɛlemma-i huɔŋgu maŋ nuɔ-i. ¹² Isuɔŋgu niinu ti, cuo piyaa kaalma. Yaan i nanna kukulmaŋ-maacemma-i aa i tiɛ ce bãantɪmma. ¹³ Yaan i tiɛ ce kuuviinŋu, bãantaamba ce dumɛi. I yaŋ niiwuoniŋ-gbuolaanŋu-i, baa kolmaŋ-gbuolaanŋu-i, baa biŋwosɪnni-i ni sɪnni-na hiere. I yaŋ berkarre-i baa nenemuŋgu-i. ¹⁴ Yaan i biɛ Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama aa i ne i kusɔnniŋ-maama-i aa i yaŋ-ma.

14

Baa cɔl ŋ nawuonjo-i

* **13:9** Helmaŋ-seɓe (Exode) 20.13-17; Anjɪnamma tiyemman-seɓe (Deutéronome) 5.17-21 † **13:9** Buolmaŋ-seɓe (Lévitique) 19.18

¹ Baa na ta na tɛl umaŋ saa naŋ kaasɪnni dei yogo Diilonɔ-ɥūmelle-na; taa na piε-yo na caaŋ-nu. Baa na ta na fanu na-naa baa-yo u aŋjoguɔma-na. ² Naa unaŋo dii u suyaa wuɔ niiwuoni-i hiere ni gbāa wuo. A ne da umaŋ saa naŋ kaasɪnni dei yogo Diilonɔ-ɥūmelle-na u sa dii kūɔma u nuŋgu-na, u wuo dimma yon. ³ Umaŋ wuyaaŋ niiwuoni-i hiere, u baa nyε umaŋ wuɔ ninanni nyaa-yo, aa umaŋ sa wuyaaŋ niiwuoni-i hiere u baa cāl umaŋ wuyaaŋ-niŋ. Diilonɔ uŋ siyaa dii-yo u horre-na, yuŋgu si dii u cālma-na. ⁴ Naŋ hilaa hie aa da manamma ta ŋ cāl unaŋ cāaraŋo-i? Ku nuɔlaa-yo wa, ku saa nuɔl-o wa! Ma hii nuɔ baa bige-i? Aa ku siε gbāa nuɔl-o; Itienɔ dii tuɔ kāyā-yuɔ. Ku fōŋgūo dii-yuɔ u tuɔ kāyā-yuɔ.

⁵ Banaŋ wulaa, yinni-i hiere ni sa saa; ni maar ni-naa. Banaŋ ba'a yinni-i hiere nii dii niiduɔni. Neliɛŋo neliɛŋo, u yaŋ mamaŋ dii u huɔŋga-na ma ye-yo. ⁶ Umaŋ buɔraŋ yinni-i, u bɔrɔ-niε Itienɔ maa-na. Umaŋ wuyaaŋ bimbɪnni-i hiere, u bi wuo-ni Itienɔ maa-na. Kumaŋ ciε mi waŋ-ma dumaanɔ-na, kutienɔ jaal Diilonɔ-o-i ni maama-na. Aa umaŋ wuɔ niiwuoni nanni nyaa-yo, u bi ce-ma Itienɔ maa-na. Fuɔ bi jaal Diilonɔ-o-i. ⁷ Na saa da, i hɔlma-na, molo si dii tɛna u fεrεŋ maa-na, molo sa bi ku kā u fεrεŋ maa-na. ⁸ Da ŋ hoŋ Diilonɔ-horre-na, ŋ huɔŋ Itienɔ maa-na, aa da ŋ bi ku, ŋ kuu Itienɔ maa-na. A ce dumaanɔ-na ii dii cicɛlma wa, i kuu wa, i tienɔ yaa Yesu-Kirsa-i. ⁹ Bige-i ciε mi waŋ-ma dumaanɔ-na? U kuu aa sire jo ji waa bikuomba-i baa cicɛlmantaamba-i hiere ba yuŋ-nu. ¹⁰ Nga ma bilaa niε naŋ da manamma ta ŋ cāl ŋ nawuonɔ-o-i?

Ma bilaa niε naŋ ta η nyε η nawuonjo-i sūlma? I ka cor hiere Diilonj-fuore-na u yuu-ye i de-i-diei. ¹¹ Na saa da, ma nyεgāaŋ Diilonj-nelma-na wuɔ:

«Muɔ *Cicēlmantienj muɔ,*

mi siε kar ku coima,

nuɔmba-i hiere ba ka jo ji dūuna mi yaaŋga-na.

Aa nelienjo nelienjo u ka puur u nunɗu-i waŋ-ma wuɔ muɔmɛi Diilonjo-i kelkel.»*

¹² Terienɗu faŋgu-na, nelienjo nelienjo uŋ ciε kumaŋ, u ka yiera Diilonjo yaaŋga-na a waŋ-ku.

Baa guɔl η nawuonjo gbeini-i

¹³ A ce dumaanjo-na, yaan i yaŋ i-naa cālma. Yaan aa na bel na fεre unan nuɔ η baa ji guɔl unan gbeini-i a pira-yuɔ Diilonj-hūmelle-na. ¹⁴ Itienjo-i Yesu ciε mɛi suɔ, aa tiraa tir suɔ wuɔ kuuwuonɗu saa nyaa nelienjo. Nga umaŋ duɔ tuɔ jɔguɔŋ wuɔ kuuwuonj daaku nyaa-yo, η bi da ku nyaa-yo. ¹⁵ Da η ta η ce kuujanɗu η natobiŋo-na baa niŋ wuo kumaŋ, η naana nelnyulmuŋ-hūmelle-i. *Kirsan kuu umaŋ maa-na-i, η ka kɔsuɔŋ-yo kuuwuonj maa-na yonj wei? ¹⁶ Kumaŋ faa naŋ yufelle-na, da η suɔ wuɔ ku cemma gbāa bīena Diilonj-hūmelle yerre-i, ne-ku aa η yaŋ-ku. ¹⁷ Na saa da, *Diilonj-nellen-kūŋgu-i niwuonin-kūŋgu sī, niinyɔnnin-kūŋgu bi sī. Diilonj-nellen-kūŋgu yaa viisinni, baa yaafēlle baa hɔfēlle, ni da *Diilonj-Yalle yaa wulaa-i. ¹⁸ Umaŋ duɔ tuɔ cāa Kirsai cāama famma temma-i, u kūŋgu dɔlnu Diilonjo-i aa nuɔmba bi bī u yefafalle.

¹⁹ Terienɗu faŋgu-na, kumaŋ juɔŋ baa yaafēlle-i muntienammu-na aa ta ku ce i hieronjo-i i tiε naŋ kaasinni Diilonj-hūmelle-na, yaan i vaa i fεre baa

* **14:11** Isayi (Ésaïe) 45.23

kufanɗu cemma yaa-i. ²⁰ Baa na guɔla Diilonɗ-
maacemma-i baa niiwuoni. Niiwuoni-i hiere ni
faa ninsoŋo, ŋga kuuwuonɗu maŋ ka guɔl ŋ na-
tobiŋo gbeini-i Diilonɗ-hūmelle-na, ku wuoma saa
fa. ²¹ Biŋkūŋgu biŋkūŋgu, kumaŋ gbāa guɔl ŋ na-
tobiŋo gbeini-i Diilonɗ-hūmelle-na, ne-ku aa ŋ yaŋ-
ku. Da kuɔ naŋ kūɔwuole-i sisɔ ŋ konyɔlle ka guɔl
u gbeini-i, ne-ku aa ŋ yaŋ-ku. ²² Niŋ suɔ kumaŋ
ŋ huɔŋga-na kufanɗu biŋkūŋgu yaŋga-na, yaŋ ku
tɛ nuɔ baa Diilonɗo na hɔlma-na. Umanɗ sa ciɛŋ
u wɛima-i baa hɔmmu hāi, kutienɗo yuŋgu dɔlaa.
²³ Ŋga umanɗ duɔ tuɔ wuo biŋkūŋgu aa u huɔŋga
saa hūu-ma baa-ku a kā u Diilonɗ-hūmelle yaŋga-
na, Diilonɗo ka yuu-yo. U ka yuu-yo niɛ niɛ? U
āncemma-i baa u Diilonɗ-hūmelle sa kā yanduɔŋga.
A ne da kumaŋ sa kāaŋ yanduɔŋga baa ŋ Diilonɗ-
hūmelle-i kuubabalaanɗu.

15

Biyaan Yesu-Kirsa maama

¹ Miɛ maŋ yieraaya donɗ Diilonɗ-hūmelle-na, ku
saaya i tiɛ kāyā bamaŋ saa yiera donɗ miɛ temma-i.
I saa saaya i tiɛ ce kumaŋ dɔlaanunɗ miɛ yonɗ.

² Neliɛŋo neliɛŋo i hɔlma-na, u saaya u vaa u fɛɛ
baa kumaŋ dɔlaanunɗ banamba-i a kāyā-bei ba naŋ
kaasinni Diilonɗ-hūmelle-na. ³ Na saa da, *Kirsa

saa tuɔ ce kumaŋ dɔlaanunɗ fuɔ. Ma nyegāan
Diilonɗ-nelma-na wuɔ: «*Diilo, bamaŋ taa ba tuora-niɛ,
ba tuosinni birii haa muɔmɛi nuɔ-i.*»*

⁴ Mamaŋ nyegāan Diilonɗ-nelma-na hiere dii ku
bienɗa-na, ma nyegāan da ma pigāan-ye nelma. Ma

* **15:3** Gbɛliɛmanɗ-nalāanɗu (Psaume) 69.10

ce-ye hɔhɪnantan miε aa ta ma dii sirεiŋa yiε i diε gbāa diε tiε hɪŋ Diilon-ɔiilunɔ taaluŋu. ⁵ Diilo fuɔ man hɔhɪnammu tieno-i baa sirεiŋa tieno-i, u kȃyā-nεi na ta na nunu na-naa ŋaa Yesu-Kirsan waan-ma dumaa. ⁶ Ku yaa na ka gbonu hiere ce noduɔŋu ta na gbeliεŋ Diilono-i Itieno-i Yesu-Kirsa To-i.

⁷ Terienɔ fangu-na, taa na siε na-naa Diilono yerre fafaanɔ maama-na, ŋaa Kirsan siyaa namaanɔ-i dumaa. ⁸ Yaan mi tūnu-nεi, Kirsa juɔ duɔ ji kȃyā *Yuifubaa-ba-i. Diilon un ŋa naa pā nunɔ man baa ba bɪncuɔmba-i, Yesu juɔ ji ce ku yaa-i a pigāan wuɔ Diilon duɔ wan man, u ce-ma. ⁹ U bi juɔ *niεraamba da ba gbāa gbeliεŋ Diilono-i u ānfafamma maama-na ŋaa man nyεgāan dumaa Diilon-nelma-na wuɔ:

«Ku'i ciε mi ka ta mi gbeliεŋ-ni niεraamba hɔlma-na, aa ta mi hɔl nεini mi tuɔlnu-niε.»†

¹⁰ Ma bi nyεgāan wuɔ:

«Niεraan namaa, yaan na hɔmmu fε Itieno baamba muumu temma-i.»‡

¹¹ Ma bi tiraa nyεgēŋ wuɔ:

«Niεraan namaanɔ-i hiere, taa na gbeliεŋ Itieno-i! Nelbilien namaanɔ-i hiere nileiŋa-na, taa na hɔl nεini na tuɔlnu-yuɔ.»§

¹² Aa bi tiraa nyεgēŋ *Isayi sebe-i-na wuɔ:

«Yese* hȃayēlŋo nanɔ ka jo.
U ka sire waa niεraamba yun-nu.

---

† 15:9 Gbeliεman-nalāanɔ (Psaume) 18.50 ‡ 15:10 Anjɪnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 32.43 § 15:11 Gbeliεman-nalāanɔ (Psaume) 117.1 * 15:12 Yese: Davidi to yaa-i. Niεŋ u sɪnni-i Samiel sebediεlāŋo-na (1 Samuel) 16.5-13. U bi waa Yesu haayienɔ. Niεŋ Matie sebe-i-na 1.6.

Nuɔmba-i nileiŋa-na hiere ba ka haa ba nanŋa-i u yaa nuɔ-i.»†

13 Nanj haa na nanŋa Diilonŋo-na, fuɔ maŋ i cicuɔŋgu tienŋo-i, u fɛ na hɔmmu-i da hɪnni, aa gbuu dii yaafɛlle na muntɛnammu-na, ku yaa *Diilonŋ-Yalle ka ce na ta na hɪŋ u ciilunŋu taalunŋu bɔi.

Mamanj yuu Pol huɔŋga-i

14 Tobin namaa, mei fɛrɛ-i mi suyaa-ma wuɔ na hɔmmu yuu baa ɔnfafamma, na suɔ weiima-i hiere, aa na gbɔa dii nelfafamma na-naa tɔnniŋ.

15 Nŋa mi suuye mi yufienŋa-i aa waŋ manamma cor seɓe daayo terni bɔi-na, da mi ce nelma namma tɛnu-nei. Diilonŋo firiinu u huɔŋga-i baa-mi ku'i cie mi ce-ma dumaanŋo-na. 16 U cie-mi Yesu-Kirsa cɔarɔŋ muɔ *niɛraamba hɔlma-na. U diyaa u *Neldɔdɔlma-i mi nammu-na mi ta mi waŋ-ma baa-ba kumaŋ ka ce *Diilonŋ-Yalle bɔ-ba ba deŋ, a migaaŋ-ba ba pɔ ba fɛrɛ hɔ Diilonŋo-i.

17 Terienŋu fanŋu-na, Diilo baa Yesu-Kirsa-i, mi gbɔa gbɛliɛŋ mi fɛrɛ Diilonŋ-maacemma-na. 18 Mi gbɔa cira *Kirsa yaa kɔayɔ-miɛ mi bir niɛraamba yammu-i Diilonŋo-na ba ta ba nu u nuŋgu-i. U cie-ma baa mi nuŋ-ɔndaanŋu a naara mi ɔncemma.

19 U cie-ma baa himma baa gbɛrɛ. U cie-ma baa Diilonŋ-Yalle fɔŋgɔ yaa-i. Ku cie dumei mi gbuo terni-i hiere baa Kirsa Neldɔdɔlma-i, a doŋ dii *Yerusalemu, jo ji hel baa Iliri nileiŋa-i hiere.

20 Mamanj naa yu mi huɔŋga-i, mi taa mi taara mi fulnu nileiŋa maŋ saa nu Kirsa maama-i dede, a waŋ Neldɔdɔlma-i baa-ba. Mi saa ta mi taara mi haaya unan dɔŋgu ku'i cie mi fulnu nileiŋa maŋ

---

† 15:12 Isayi (Ésaïe) 11.10

saa nu u maama-i dede. ²¹ Mi ciε-ma ηaa maη nyεgāaη dumaa Diilonη-nelma-na wuɔ:
 «Baη ηa na'a ba saa waη u maama baa bamaη dede,
 ba ka da-yo,
 aa bamaη saa naa nu u maama da,
 ba ka suɔ ma yaaηga-i.»[†]

Wuɔsaanɔu maη dii Pol gbeini-na

²² Maaceη daama yaa taa ma bella-miε a ce mi saa gbāa kã ka ne-na. ²³ Fiεfiε-i-na ma tiε terieη daaku-na. Miη duɔη ta mi taara da mi kã ka ne-na ku daa biena bɔi. ²⁴ Mi ka kã Esipanyi. Mi kãmma-na, mi ka yiεra na terieηgu-na a ce yinni cεlle baa-na aa suɔ cor, ku yaa mi huɔηga ka fε. Aa mi hil mi ne na kakāyāηgu yaa-i da mi gbāa ka cor baa mi hūmelle-i. ²⁵ Dumandε-i-na, mi kã *Yerusalemu da mi ka hã Diilon-dūη-baamba-i pɔpuɔrunɔu. ²⁶ Diilon-dūη-baamba maη Maseduɔni-i-na, baa bamaη dii Akayi-i-na, ba naaη gbeiηa da ba kāyã Diilon-dūη-baamba maη nawalaamba-i Yerusalemu-i-na. Mi kã baa conɔgoruonɔu faηgu yaa-i. ²⁷ Ku dɔlaanu ba yaa-i ba ce-ma. Aa ma cemma faa, baa naa saaya ba ce-ma. Baa naa saaya ba ce-ma yuη haku-i nuɔ-i? *Yuifubaa-ba maη hūyāa Yesu maama-i, ba calaa ba Diilon-hūmelle-i baa *niεraamba-i; niεraamba saaya ba bi cal ba nagāη-niini-i baa bafamba-i ke!
²⁸ Da mi ji bāl baa mafamma-i, da mi gbāη kã ka hã-ba conɔgoruonɔu faηgu-i, mi pāη biε Esipanyi hūmelle a ka yiεra na terieηgu-na aa suɔ cor. ²⁹ Mi suyaa miε da mi hi na terieηgu-i, *Kirsã ka silaa ce baa-ye cor.

[†] 15:21 Isayi (Ésaïe) 52.15

³⁰ Tobin namaa, minj ka taara kumanj na wulaa, ku yaa daaku: Nienj Itienjo-i Yesu-Kirsa-i baa *Diilonj-Yallenj diyaa nelnyulmu manj i hommunana, aa na ta na carã Diilonjo-i na hã-mi, a kãyã-miε mi malunju-na. ³¹ Cãarãnj Diilonjo-i u kor-mi *Yude anyagarmantaamba nammu-na, aa minj kãnj baa pɔpuɔrunju manj Yerusalemu-i-na, Diilonj-dũnj-baamba ka hũu-ku mi wulaa. ³² Mafanj da ma ce, mi ka hi na terienju-i baa hɔfɛlle, aa Diilonj duɔ siε, mi kaa bi da fiisa cellε. ³³ Diilonjo-i Hɔfɛllentienjo waa baa-na hiere. Ma ce dumaa.

16

Jaalupãlle

¹ Mi ka dii i tũɔ-i Febe-i na nan-na, u ce Diilonj-maacemma-i u kãyã Diilonj-dũnj-baamba manj Sãnjkire-i-na*. ² Duɔ kã, na ne Itienjo-i aa na belo fafamma ñaa manj saaya ma ce dumaa Diilonj-dũnj-baanj miε i hɔlma-na. Kumanj maama-i da ma waa-yuɔ, na kãyã-yuɔ baa ku binjkunju-i. U kãayã nuɔmba bɔi, halle mei fεrε manj daami-i.

³ Mi jaalaa Pirsika-i† baa Akilasi-i, ba yaa mi namaacenciraamba Yesu-Kirsa suonju-na. ⁴ Ba hĩerã kuliinju-i da ba gbãa hũu muɔnj-o-i kuɔ. Mi jaal-ba. Aa mei da-mi-diei sĩ yonj. Diilonj-dũnj-baamba manj *niɛraanj-nileinã-na hiere, ba jaalaa-ba.

⁵ Mi jaalaa Diilonj-dũnj-baamba manj tigiinj ba carã Diilonjo-i Akilasi ba dumelle-na.

---

* **16:1** Sãnjkire: Nienj Pɔpuɔr. 18.18. † **16:3** Pirsika yerre nande yaa wuɔ Pirsili. Nienj Pɔpuɔr. 18.2.

- Mi jaalaa mi ʒiɛŋo-i Epayineti-i. U yaa hūyāa *Kirsa maama-i igēna *Asi-i-na.
- 6 Mi jaalaa Maari-i, u vaa u fɛɛ baa na maama-i.
- 7 Mi jaalaa Andorkusi-i baa Yuniya-i. Bafamba-i mɛi nellen-tobimba. I waa kaso-i-na baa i-naa. Yesu *pɔpuɔɔbiemba namba'i bafamba-i, ba kūngu dɔlnu nuɔmba-i. Bafamba daa yuŋ-bīncɔsīnni muɔ-na Kirsa horre-na.
- 8 Mi jaalaa Ampilatusi-i, u maama dii kpelle mi huɔŋga-na Itienjo horre-na.
- 9 Mi jaalaa Urbē-i, u yaa i namaacencerɔŋo Kirsa suɔŋgu-na. Aa bi jaal Sitakisi-i; fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na.
- 10 Mi jaalaa Apelɛsi-i, u pigāan wuɔ u nyaarāa Kirsa-i-na.
Mi jaalaa Aritobul dumellen-baamba-i.
- 11 Mi jaalaa mi nellen-tobiŋo-i Erodiyɔ-i. Aa jaal Narsisi dumellen-baamba man hūyāa Itienjo maama-i.
- 12 Mi jaalaa Tirfɛni-i baa Tirfosi-i. Caan daaba-i ba hāi-i-na, ba vaa ba fɛɛ baa Itienjo maacemma-i. Aa bi jaal Pɛrside-i, fuɔ maama bi dii kpelle mi huɔŋga-na, aa u bi vaa u fɛɛ baa Itienjo maama-i.
- 13 Mi jaalaa Urufusi-i, Itienjo yufellen-nolŋo-i. Aa bi jaal u nyu-i, uu dii ŋaa mɛi fɛɛ-i mi bi nyu.
- 14 Mi bi jaalaa Asɛŋkiri-i, baa Filegɔ-i, baa Ermesi-i, baa Paturobasi-i, baa Ermasi-i baa tobimba man dii baa-ba hiere.
- 15 Mi jaalaa Filologi-i baa Yulusi-i, aa jaal Nerienjo-i baa tōncienjo-i, aa bi jaal Olɛmpasi-i baa Diilon-dūŋ-baamba man dii baa-ba hiere.
- 16 Taa na jaal na-naa fafamma ŋaa cɛduɔŋ-bien

namaa.

Bamaŋ dii Kirsa horre-na hiere ba pãa-na jaaluŋgu.

17 Tobinɔ namaa, jande mi cãrã-nei, Diilonɔ-hũmelle maŋ maama-i waanɔ baa-na, bamaŋ mielãa-ma, bilaanɔ na fere kutaamba-na; ba jo baa bɔrɔmma, aa ba pira nuɔmba-i Diilonɔ-hũmelle-na. Baa na ta na piɛ kutaamba-i. 18 Ba sa cãa Itienɔ-i *Kirsai, ŋga ba cãa ba kusũnni. Ba tãal bamaŋ sa suyaanɔ ku yaanɔga-i baa ba nudɔɔlle-i. 19 Namaanɔ-i, nuɔmba-i hiere ba suyaa wuɔ na nu Itienɔ nuŋgu-i. Terienɔgu fanɔgu-na, ku dɔlnu-miɛ baa-na. Ŋga mi taara na ta na suɔ anfafamma-i na ce-ma aa na baa yanɔ ãmbabalma ji kpatalla-nei. 20 Diilonɔ-i Hofɛllentienɔ-i, a saa baa cellɛ, u ka mal *Sitãni-i hã na ce na bãanɔgu-i yuɔ. Itienɔ-i Yesu u kãyã-nei.

21 Mi nabentienɔ-i Timote jaalaa-na, a naara mi nellenɔ-tobimba-i Lusiwusi-i baa Yasɔ-i baa Sospater hiere.

22 Muɔ Tertusi, mi bi jaalaa-na. Ii dii baa i-naa Itienɔ horre-na. Muɔmei nyegãanɔ Pol seɓe daayo-i hã-yo.

23 Gawusi bi pãa na jaaluŋgu. Muɔ Pol, mi haraa u yaa nuɔ-i. Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere ba tigiinɔ fuɔ terienɔ-nu'i ba jaal Diilonɔ-i. Nelle gbeitieratienɔ-i Erati jaalaa-na baa i natobiŋo-i Kartusi-i.

[24 Itienɔ-i Yesu-Kirsa u kãyã-nei hiere. Ma ce dumaa.]

Jaaluperienɔgu

²⁵ Yaan i tiɛ jaal Diilonɔ-i! Minɔ wanɔ *Neldɔdɔlma manɔ baa-na Yesu-Kirsa maama-na, u yaa gbãa ce na yiɛra donɔ u hũmelle-na a saa baa nelma famma-i. Diilonɔ kusũngu manɔ naa fuo dii ku domma-na, ku puuriye fiɛfiɛ-i-na Neldɔdɔl daama yaa nuɔ-i. ²⁶ Diilonɔ manɔ si dii duɔ ji kã terienɔ, u ciɛ u *pɔpuɔrbiemba wanɔ u kusũngu-i ba seɛɛbaa-ba-na nuɔmba-i hiere nilɛiɔa-na ba da ba suɔ-ma aa hũu-ma aa ce-ma.

²⁷ Diilonɔ yaa u diei yonɔ nelnurãɔ-i. Yaan i tiɛ jaal-o hɔnniɔ jonɔ Yesu-Kirsa barguɔ-i-na! Ma ciɛ!

Diilon-nelma Tobisifeleni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Cerma

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
ff6ceee3-e395-5530-a5c5-85fce8e77c3d